

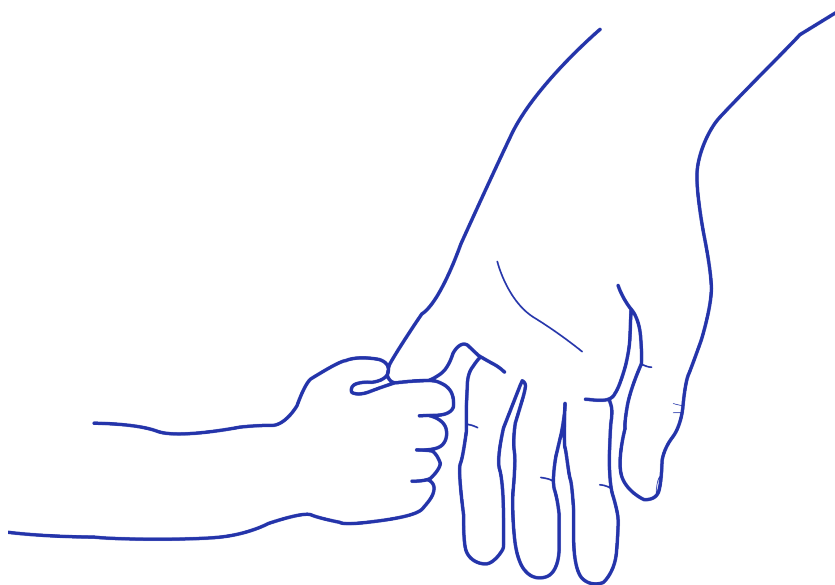
Gemensam utemiljö för äldreboende och förskola

– En fallstudie av två samverkanshus i två
kommuner

---

*Shared outdoor space between nursing homes and preeschools
- A study between two intergenerational shared sites in two municipalities*

Anna Norrgren & Matilda Andersson

Självständigt arbete • 15hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap (LTV)

Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Gemensam utemiljö för äldreboende och förskola – En fallstudie av två samverkanshus i två kommuner

*Shared outdoor space between nursing homes and preeschools
- A study between two intergenerational shared sites in two municipalities*

Anna Norrgren & Matilda Andersson

Handledare: Märit Jansson, SLU, Institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Anna Bengtsson, SLU, Institutionen för människa och miljö

Omfattning: 15 HP

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0845

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Kursansvarig inst.: Institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Omslagsbild: Anna Norrgren

Nyckelord: Samverkanshus, generationsboende, allaktivitetshus, intergenerational space share & intergenerational shared sites.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap (LTV)

Institution för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Föreliggande studie undersöker, i relation till planering, gestaltning och förvaltning, utemiljön vid två svenska samverkanshus där förskola har samordnats med äldreboende. Fenomenet är förhållandevis nytt i Sverige varför det råder brist på tillgänglig forskning och information om hur kommuner kan arbeta för att göra verksamheternas utemiljöer framgångsrika. Dessutom tycks det vara oklart hur väl dessa verksamheter fungerar i praktiken och huruvida det finns baksidor av fenomenet som i framtiden bör tas i beaktning. Syftet med studien är således att utreda dessa frågor och undersöka hur utemiljön vid samverkanshus kan främja den intergenerationella interaktionen samt hur planering, gestaltning och förvaltning av verksamheterna styrs på kommunal nivå idag. Studien har en kvalitativ ansats och har genomförts med hjälp av en litteratur- och dokumentstudie tillsammans med en fallstudie där verksam personal samt planerare, gestaltare och förvaltare med koppling till respektive verksamhet har intervjuats.

Litteraturen visar att barn och äldre har olika behov kopplat till utemiljön. Dessa skillnader utläses även i framtagna verktyg för utvärdering och utformning av barns respektive äldres utemiljöer. Vidare förespråkas ett tillvaratagande av barns och äldres åsikter vid utvecklingen av utemiljön. Både Göteborgs stad och Umeå stad benämner samverkan i ett övergripande avseende och planering, gestaltning och förvaltning tas upp för respektive grupp men aldrig i syfte att samordna verksamheter för barn och äldre. Fallstudien visar att utemiljöerna hos våra två samverkanshus är uppdelade mellan barn och äldre och personalen har olika syn på i vilken grad samverkan bör ske.

Uppsatsen leder fram till att kommuner i ett tidigt skede bör undersöka hur den fysiska miljön kan tänkas bli och vilka möjligheter som finns till att utveckla gemensamma ytor där naturliga möten kan uppstå. Under denna process kan det vara en fördel att höra åsikter och erfarenheter från respektive brukargrupp. Gällande den sociala samverkan bör kontakt mellan generationerna ses som en möjlighet snarare än ett krav. I första hand bör respektive brukargrups specifika behov tillgodoses. Däremot tycks det vara en fördel om grupperna kan se varandra vid användning av utemiljön. Slutligen föreslås att kommuner bör använda sig av uppföljningsprogram vid nya typer av projekt som exempelvis samverkanshus, där verksamhetsansvariga och personal kan få möjlighet att dela sina erfarenheter om samordningen för att möjliggöra för bättre fungerande samarbete för den specifika verksamheten och framtida projekt.

Nyckelord: Samverkanshus, generationsboende, allaktivitetshus, intergenerational space share & intergenerational shared sites.

Abstract

This study examines, in relation to planning, designing and management, the outdoor environment at two Swedish intergenerational shared sites where preschool has been coordinated with nursing homes. The phenomenon is relatively new in Sweden and therefore there is a lack of available research and information concerning how municipalities can work to make the outdoor environment of these sites successful. Furthermore there is an uncertainty to how well these sites operate and if there is a downside to the phenomenon that we need to recognize for future reference. The aim of the study is thus to examine these issues and investigate how the outdoor environment at intergenerational shared sites can support the intergenerational interaction and how the process involving the planning, designing and management of these sites is run at municipal level today. The study has a qualitative approach and has been conducted with the help of a literature and document study together with a case study where active staff, municipal planners, designers and managers related to each site, have been interviewed.

The literature indicates that children and the elderly have different needs linked to the outdoor environment. These differences are also reflected in tools for evaluating and designing the outdoor environment of day care centres and nursing homes. Furthermore, it is advocated to utilize the opinions of both user groups in the development of the outdoor environment. The municipalities of Gothenburg and Umeå refer to space share in an overall respect and planning, design and management are addressed for each group but never for the purpose of coordinating the two sites. The case study shows that the outdoor environments at the two shared sites are divided between children and the elderly and the staff seem to have different views on the degree to which space sharing should take place.

The study shows that municipalities in the early stages of the planning process should investigate how the outdoor environment will portray and what possibilities there are to develop the shared spaces where spontaneous encounters can occur. During this process it could be an advantage to receive opinions and experience from each user group. Regarding social interaction, the intergenerational contact should be seen as an opportunity rather than a must. First and foremost the needs of each user group should be prioritized. However it is beneficial if both young and old can view each other from their distinguished outdoor environment. Finally it is proposed that municipalities should use follow-up programs when introducing new types of projects similar to intergenerational shared sites, where the staff is given an opportunity to voice their opinions and experiences from the coordination, to enable better collaboration for the specific site and for future reference.

Keywords: Samverkanshus, generationsboende, allaktivitetshus, intergenerational space share & intergenerational shared sites

Förord

För en tid sedan uppmärksammades vi om fenomenet kring äldreboenden och förskolor som samverkar genom bland annat gemensamma aktiviteter. Sedan dess har vi varit nyfikna kring konceptet som är en relativt ny företeelse. Under vår uppväxt har vi båda haft en fin relation med våra mor- och farföräldrar och har inför vuxenlivet mottagit visa ord och stöttning vilket har bidragit till vilka vi är idag. Det sociala utbytet mellan barn och äldre är viktigt och samverkanshusen har en stor potential i att erbjuda detta. Därmed kändes det motiverat och inspirerande att undersöka kring ämnet.

Vi vill passa på att tacka alla intervjuade som tagit tid från ert viktiga arbete för att bidra till vår studie med era reflektioner, erfarenheter och kunskaper. Ni har alla med entusiasm och tålamod svarat på våra (ibland dumma) frågor. Tack till Landerigatans förskola, Bagaregårdens äldreboende och Lundagårds förskola och äldreboende som trots Covid-19 och hög arbetsbelastning, ställt upp. Tack till de som dessutom bidragit med planer, fotografier och hjälp med att hitta rätt personer att kontakta för intervju. Till sist vill vi också tacka vår motläsare Ella Kristoffersson för hennes värdefulla input och vår handledare Märit Jansson för hennes entusiasmerande stöd, glada humör och hjälp med angripandet av ämnet.

Anna Norrgren & Matilda Andersson
25/05/2021

Innehållsförteckning

Förord	7
1. Inledning	10
1.1. Bakgrund	10
1.2. Syfte, mål & frågeställningar	12
1.2.1. Syfte.....	12
1.2.2. Målsättning	12
1.2.3. Frågeställningar	12
1.3. Fördjupning kring fenomenet.....	12
2. Metod.....	14
2.1. Litteraturstudie.....	14
2.2. Fallstudie	15
3. Resultat litteratur.....	17
3.1. Förskola.....	17
3.1.1. Planering.....	17
3.1.2. Gestaltning.....	18
3.1.3. Förvaltning	19
3.2. Äldreboende	19
3.2.1. Planering.....	19
3.2.2. Gestaltning.....	20
3.2.3. Förvaltning	22
3.3. Samordning	22
3.3.1. Planering, gestaltning & förvaltning	22
3.3.2. Erfarenheter av samordning	23
4. Resultat av fallstudie	25
4.1. Göteborg	25
4.1.1. Kommunens arbetssätt.....	25
4.1.2. Landerigatans förskola & Bagaregårdens äldreboende	26
4.2. Umeå.....	31
4.2.1. Kommunens arbetssätt.....	31
4.2.2. Lundagård.....	32
5. Diskussion	38
5.1. Avslutande reflektioner.....	38
5.2. Metoddiskussion.....	41
6. Slutsats	42
7. Referenser.....	43
7.1. Litteraturkällor.....	43
7.2. Kartkällor	48
Bilaga 1. Intervjuguider	49

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Många av Sveriges kommuner har sedan lång tid tillbaka haft problem med att tillgodose behovet av platser på sina äldreboenden (Brus, 2001). Allt eftersom mängden äldre i landet ökar blir även behovet av platser inom äldreomsorgen större. Samtidigt rapporterar en rad av Sveriges förskolor om liknande problem med platsbrist (Sveriges radio, 2020; SVT, 2018, 2017). Denna platsbrist har för båda grupperna resulterat i långa köer och väntetider samt begränsade valmöjligheter. Överfulla förskolor och äldreboenden orsakar även en högt belastad personal vilket kan komma att inverka på verksamhetens kvalitet (Skolverket, 2016).

Idag används förtätning som kommunal strategi för att lösa platsbristen i många av våra växande städer. Ett sätt att förtäta är att låta flera olika verksamheter delvis dela på resurser och lokaler, såväl ute som inne (Boverket, 2016). Dessa samverkande verksamheter har ännu inget officiellt namn men ett begrepp som används relativt frekvent är samverkanshus. Naturgeograf Katarina Olsson definierar det närliggande begreppet samlokalisering i boken *Geografiska begrepp och termer* från 1997:

”När verksamheter placeras i närheten av varandra för att dra gemensamma fördelar av lokaliseringen och stärka attraktiviteten i förhållande till omgivningen.”

Det finns inget officiellt ord för när just äldreboende samverkar med förskola men vi har i uppsatsen valt att benämna fenomenet som samverkanshus för att underlätta vårt arbete. Närliggande ord till samverkansbegreppet är samutnyttjande/samnyttjande vilka i stället kopplas till olika brukargrupper användande av samma yta vid olika tider på dygnet. Sveriges kommuner och landsting benämner kommunala verksamheters samverkan med äldreboende som ”Framtidens äldreboende” där ytor kan effektiviseras i sin användning, samtidigt som förutsättningar för generationsmöten skapas (2018).

Förtätning har många fördelar men när konkurrensen om marken hårdnar kan tillgången på grönytor i staden bli lidande. De gröna ytorna är värdefulla och har en påvisad positiv effekt på människors fysiska och psykosociala välmående (Grahn, 1995; Kaplan & Kaplan, 1989; Ulrich, 1984). Idag är utomhusvistelser en naturlig del av vårdens återhämtningsprogram, där hälsoträdgårdar anläggs invid

sjukhus, rehab-faciliteter, i parker samt äldreboenden. Utemiljön har samtidigt visat sig ha betydelse för barns utveckling varför det bland annat finns krav och rekommendationer gällande förskolegårdars yta (Boverket, 2015).

Samverkanshus, där äldreboende samordnas med förskola, är en relativt ny trend bland Sveriges kommuner. Möten mellan den äldre och yngre generationen har visat sig gynna båda parter när det kommer till välbefinnande och hälsa (Gallagher & Fitzpatrick, 2018). Far- och morföräldrar som regelbundet tar hand om sina barnbarn lever längre, samtidigt som barn som umgås med äldre utvecklas bättre både socialt och personlighetsmässigt (Coall, Gerstorf, Hertwig & Hilbrand, 2016; Rosebrook, 2002). För att främja generationsmöten kan utemiljön invid dessa samverkanshus bli en arena för naturliga och spontana interaktioner (Aroch, 2016).

Eftersom samverkanshusen är en ny företeelse i Sverige, finns det brist på tillgänglig information om hur kommuner kan jobba med dessa verksamheter och deras utemiljöer genom planering, gestaltning och förvaltning. Dessutom går det knappt att hitta några nedskrivna erfarenheter från aktiva samverkanshus i Sverige. I teorin framförs konceptet som en självklarhet inom den samtida planeringen där alla parter gynnas, men kan det också finnas baksidor med denna typ av samordning? Vilka lärdomar kan dras för vad som kan göra dessa verksamheter och deras utemiljöer framgångsrika?

1.2. Syfte, mål & frågeställningar

1.2.1. Syfte

Uppsatsen syftar till att undersöka hur samverkanshus kan fungera med fokus på utemiljön. Vi intresserar oss både för hur utemiljön vid samverkanshus kan anpassas efter både barn och äldres behov samt hur planering, gestaltning och förvaltning av verksamheternas utemiljöer styrs på kommunal nivå idag.

1.2.2. Målsättning

Målet med uppsatsen är att utgöra ett stöd för den fortsatta utvecklingen av utemiljöer vid samverkanshus. Vår uppsats har för avsikt att bredda informationen kring konceptet genom en inblick i hur dessa verksamheters utemiljöer idag drivs på kommunal nivå samt genom erfarenheter från verksamma samverkanshus.

1.2.3. Frågeställningar

- Hur kan processen se ut vid utveckling av samverkanshus inom planering, gestaltning och förvaltning?
- Vilka lärdomar kan dras från existerande samverkanshus?
- Hur kan utemiljöer vid samverkanshus utvecklas i syfte att främja det intergenerationella samspelet?

1.3. Fördjupning kring samverkanshus

Samverkanshus, där äldreboende samordnas med förskola, är ett kulturellt fenomen med koppling till 1970-talets Japan. Den traditionella familjesituationen i Japan är idag lik den västerländska traditionen med en kärnfamilj där äldre lever och bor i separata hushåll eller på äldreboenden. Innan 1970 såg det dock annorlunda ut. Då var det vanligt att generationerna levde mer samlat och att äldre levde ihop med sina barn och barnbarn. I tid med att traditionerna förändrades började vissa sociala problem såsom mobbning på skolor och diskriminering av personer med fysiska eller psykiska besvär uppdagas. Även äldre tycktes bli påverkade negativt av denna förändring (Sugi, 2009). Av denna anledning kunde nya generationsöverskridande projekt motiveras med främst förskolor som samverkade med äldreboenden (2009). Dessa projekt fick fäste i Japan och på senare år har initiativen även spridits vidare till länder världen över.

I Sverige är fenomenet fortfarande relativt nytt. Här framhålls också, på samma sätt som i Japan, de positiva effekter som möten mellan generationerna visat sig ha. Därtill har fenomenet visat sig vara effektivt även ur förtäringssyfte varför många kommuner och instanser bejakar fenomenet idag (Boverket, 2016; Umeå, 2018; Göteborg, 2017). År 2017 startades det första officiella samverkanshuset Nordstjärnan i Umeå och allt sedan dess har fler liknande verksamheter etablerats i landet (Nilsson, 2019). Däremot har det visat sig att långt ifrån alla samverkande

äldreboenden och förskolor marknadsför sig som just samverkanshus såsom Nordstjärnan i Umeå. Det finns även de förskolor och äldreboenden i Sverige som har en inofficiell samverkan. Ett exempel på en sådan verksamhet är Bagaregårdens vård- och omsorgsboende som samverkar med Landerigatans förskola i Göteborg och har funnits sedan 2008.

Nedan återfinns en inventering av funna samverkanshus mellan förskola och äldreboende i Sverige. Relevant för denna studie är att många av de samverkanshus som inventeringen omfattar idag inte anordnar några aktiviteter mellan generationerna till följd av Covid-19.

Stad/Ort	Namn	Uppstart
Avesta	Balders hage	Våren 2020
Göteborg	Bagaregården/Landerigatan	Inofficiellt 2008
Göteborg	Svaleboskogen	-
Huddinge	Kvarteret Bildhuggaren	Sommaren 2021
Knivsta	Stora & Lilla Alsike	Våren 2020
Långserud	Mörten	Hösten 2018
Norrtälje	-	2021
Pello	Älvstranden	Hösten 2018
Umeå	Lundagård	Hösten 2019
Umeå	Nordstjärnan	Hösten 2017
Örebro	Villa Väster Park	Vintern 2020

Tabell 1. Samverkanshus mellan förskola och äldreboende i Sverige

De allra flesta verksamheter vi listat är nystartade vilket signalerar om en pågående trend. Däremot misstänker vi att det finns många fler samverkande verksamheter som likt den ovan nämnda i Göteborg, har en inofficiell samverkan. Då alla samverkande äldreboenden och förskolor inte marknadsför sig som samverkanshus har de varit svåra att återfinna genom exempelvis Google-sökningar. Därtill har sökningen försvårats till följd av att begreppet samverkan idag används i en rad olika sammanhang och ofta syftar till något typ av samarbete mellan olika parter.

2. Metod

Vi har i denna studie undersökt hur samverkanshus och deras utemiljöer fungerar idag och hur processen inom planering, gestaltning och förvaltning ser ut vid utvecklingen av utemiljöer vid sådana verksamheter. Dessutom har vi tittat på vilka utvecklingsmöjligheter utemiljöerna vid samverkanhus har och hur det intergenerationella samspelet kan främjas. För detta har vi valt en kvalitativ forskningsstrategi med ett induktivt angreppssätt vilket innebär att vi har sökt efter mönster och ny kunskap baserat på det källmaterial vi samlat in och analyserat (Bryman, 2002). Den kvalitativa metoden lägger vikt vid individen och dess subjektiva bild av verkligheten. Metoderna som används vid kvalitativ forskning gör det lättare för forskaren att analysera och uppfatta nyanser i vissa frågor (Bryman, 2002). Denna strategi valdes för att kunna nå en djupare förståelse för fenomenet.

2.1. Litteraturstudie

Genom en litteratur- och dokumentstudie granskades forskning samt dokument innehållande nationella riktlinjer från Boverket angående förskolors och äldreboendens utemiljöer. På så vis gavs en klarare bild av vilka aspekter som är väsentliga att ha i åtanke vid utformningen av utemiljöer på samverkande äldreboenden och förskola. Dessutom gavs vissa svar på hur utvecklingsprocessen för samverkanshus ser ut kopplat till planering, gestaltning och förvaltning.

Källmaterialet vi inhämtat via litteratur- och dokumentstudie har sammanfattats och analyserats efter aspekterna planering, gestaltning och förvaltning kopplat till utemiljöer på förskola respektive äldreboende. Detta har skapat struktur och hjälpt oss att få en större förståelse och en tydlig bild av fenomenet. För att konkretisera hur samordning av grupperna kan se ut har vi i ett avsnitt sammanställt likheter och skillnader mellan barn och äldres utemiljö utifrån planering, gestaltning och förvaltning.

Källmaterialet har tillhandahållits genom sökning via diverse söktjänster såsom Google Scholar. Därutöver har vi använt oss av kedjesökning och fått rekommendationer av handledare angående relevant litteratur.

2.2. Fallstudie

För att besvara frågeställningarna utfördes även en fallstudie av två verksamma samverkanshus; Lundagård i Umeå samt Landerigatans förskola som samverkar med Bagaregårdens äldreboende i Göteborg. Inom den kvalitativa forskningsmetoden finns en rad olika strategier och tillvägagångssätt som kan vara användbara (Bryman, 2002). För denna uppsats har vi främst använt oss av den kvalitativa och semistrukturerade intervjun. Totalt har 12 intervjuer om cirka 30 minuter var genomförts. För varje verksamhet har vi intervjuat en representant för förskolan och en representant för äldreboendet vilka fick dela med sig av sina erfarenheter kopplade till samverkan och deras verksamhet. Därutöver har en landskapsarkitekt från Göteborgs Stad samt en landskapsarkitekt och en stadsarkitekt från Umeå kommun intervjuats. Dessa intervjupersoner har haft direkt koppling till utformningen eller planeringen av respektive verksamhets utemiljö. Ansvariga fastighetsförvaltare för respektive samverkanshus har också intervjuats. På grund av skillnader i hur de båda kommunerna organiserar sin förvaltning har två förvaltare från Göteborgs Stad intervjuats men endast en förvaltare från Umeå kommun. Utöver personer direkt kopplade till de valda samverkanshusen och dess utveckling, har ytterligare två kompetenser inom planering från Göteborgs Stad intervjuats. En av personerna arbetar som arkitektkonsulent vid Kulturförvaltningen och en arbetar som sakkunnig inom mark och utemiljö på Lokalförvaltningen. Intervjuerna med dessa personer har gett mer generell kunskap kring hur arbetet med utvecklingen av samverkanshus kan fungera.

Målet har varit att hålla alla intervjuer över Microsoft Teams eller Zoom eftersom det anses vara viktigt att se varandra vid kvalitativa intervjuer då det enligt Bryman innebär att minspel, gester eller andra känslor som förvirring eller obehag kan uppmärksammas av oss som intervjuare (2002). I vissa fall har intervjupersonen känt sig mer bekväm med att hålla intervjun över telefon. Inför intervjuerna formulerade vi en intervjuguide anpassad efter varje yrkesgrupp. Frågorna var indelade efter specifika teman men av öppen karaktär för att få insikter i vad intervjupersonen själv ansåg vara viktigt att prata om (2002). Emellertid har vi sökt specifika svar på frågor varpå mer slutna frågor varit nödvändiga att ställa. Med det sagt så har vi inte varit helt styrda av den på förhand författade intervjuguiden (se Bilaga 1).

Utöver intervjuerna har vi även undersökt respektive kommuns vägledande dokument i frågor som berör förskola, äldreboende och samverkan. Där har vi sökt information om hur vederbörande kommun arbetar och vilka principer kommunerna efterföljer gällande planering, gestaltning och förvaltning. Det material vi har fått genom intervjuerna och documentsökningen har sammanfattats och analyserats efter aspekterna planering, gestaltning och förvaltning.

Studien har avgränsats till en jämförelse mellan två samverkanshus i två olika kommuner. Rådande omständigheter med Covid-19 har påverkat urvalet av samverkanshus då pandemin medfört att många samverkanshus inte är verksamma för tillfället. Vidare är många av landets äldreboenden hårt belastade idag vilket genererat ett minskat intresse till att vilja delta i studien. Trots det begränsade utbudet har vi ändå kunnat välja verksamhet efter två aspekter. Dels

ville vi att nedslagen skulle vara i olika kommuner samtidigt som vi ville inkludera både ett officiellt och ett inofficiellt samverkanshus. Därför föll valet på just Lundagård i Umeå och Bagaregårdens äldreboende och Landerigatans förskola i Göteborg vilka har en mer inofficiell samverkan.

3. Resultat litteraturstudie

3.1. Förskola

3.1.1. Planering

En central faktor vid planering av förskolors utemiljöer är friytetal. Med friyta menas den yta som barn kan använda på egen hand i sin utevistelse (Boverket & Movium, 2015). I 8 kap. 9 § i Plan- och bygglagen (PBL) finns idag ett uttalat krav på att friytan ska vara "tillräckligt stor". Med det sagt bestämmer kommunerna sina egna riktlinjer för vad som anses vara ett rimligt friytetal (Boverket, 2015). Myndigheter som exempelvis Skolinspektionen granskar skolor och förskolors arbete, men någon kontroll på hur stor utemiljö barnen har tillgång till görs inte (Malmö stad, 2011). Dessa lösa riktlinjer har väckt ett starkt engagemang och i en artikel av en grupp landskapsarkitekter från olika kontor i Sverige skrivs följande:

"Det som i plan- och bygglagen heter "tillräcklig yta" för barnens utevistelse, kan sluta med två kvadratmeter per barn på en mörk, hårdgjord förskolegård. "(Jensfelt, 2015).

I artikeln förespråkas i stället ett mer bindande krav på friyta (Jensfelt, 2015).

I rapporten *Skolans nya plats i staden* (2017) skriver Boverket att de största utmaningarna i skolplaneringen uppstår vid förtätning av redan bebyggda områden. Nybyggnation av helt nya områden jämfört med förtätning i redan existerande stadsdelar skapar olika förutsättningar för hur stora ytor som kan tas i anspråk till en förskolegård. En omdiskuterad lösning kopplat till detta är att placera verksamheterna i anslutning till allmänna parker som på så sätt får delas mellan allmänhet och barn (2017). Malmö stad (2011) anger dock att lösningen endast ska användas i undantagsfall, där varje enskilt fall måste undersökas. Det krävs då en utredning kring parkens vistelsevärde för både barn och allmänhet, säkerhet för barn samt hur det ökade slitaget av parken kan hanteras.

Ibland uppstår problem när den aktuella marken för en tilltänkt verksamhet är privatägd och därmed måste bytas eller köpas. Denna upphandling kan leda till en omständlig process där annan mark måste säljas för att finansiera markköpet. Boverket (2017) förklarar att upphandlingsprocessen blir förenklad när kommunen redan är markägare vilket ofta innebär att skolan i stället placeras på kommunal mark. Denna mark är dock inte nödvändigtvis den som är bäst lämpad för ändamålet. I intervjun med Maria Welin, sakkunnig inom mark- och utemiljö

på Kulturförvaltningen hos Göteborg stad, påtalas samma problematik med att fel fastighet ibland tilldelas fel projekt och där den specifika fastigheten inte har bra förutsättningar för att kunna utformas till en bra utemiljö för barn.

Något annat som bör styra placeringen av förskolan är nivåer av buller och luftföroreningar. Naturvårdsverket (2017) förespråkar att utredningar kring detta kan göras redan i upprättande av detaljplan, för att undersöka hur tilltänkt ny bebyggelse och trafik kan inverka på luft- och ljudkvalitet invid en förskola.

Boverket och Movium (2015) förordar att ta vara på barnens åsikter gällande deras utemiljö som underlag i planeringen.

3.1.2. Gestaltning

Skolverket skriver att "*Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg.*" (2016:8). Vidare benämns också att utemiljöns utformning på förskolor har betydelse för barnens kunskapsutveckling (2016). Därmed ska utemiljön gestaltas på ett sätt som stödjer denna utveckling. Exempelvis bör gården utmana barnen fysiskt genom varierande topografi (Boverket & Movium, 2015). Samtidigt måste dessa nivåskillnader tillgängliggöras i den mån det går för att alla barn, oavsett psykiska och fysiska förutsättningar, ska kunna använda utemiljön, förklarar Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018).

Som hjälpmedel till gestaltning av utemiljöer för förskolor finns välkänd forskning såsom studien kring *The Seven Cs* (2006). I studien söker Susan Herrington & Chandra Lesmeister svar på vilka fysiska faktorer i utemiljön som bidrar till barnets utveckling och kvalitetslek på förskolor. Vidare presenteras en lista med sju kriterier, The Seven Cs, som uppkommit med stöd från litteratur och tolv platsbesök av utvalda förskolor i Vancouver, Kanada. Syftet med de sju kriterierna är att ge vägledning och stöd för den som får i uppgift att gestalta lekmiljöer för barn. De sju kriterierna börjar alla på bokstaven C på engelska men är i svensk översättning följande; Karaktär, Kontext, Kontakt, Omväxling, Möjlighet, Tydlighet och Utmaning. Mer övergripande handlar dessa om barnets utveckling och kognitiva förståelse av en plats. Undersökningen visade också att nyare verksamheter i lägre utsträckning möter dessa ovannämnda kriterier i förhållande till de lite äldre verksamheterna.

I Sverige förespråkas zoneringsplanering av utemiljöer som gestaltungs-verktyg av Boverket såväl som flera kommuner i Sverige. Zoneringsprincipen bygger på att ytor delas in i relation till huvudbyggnaden där de olika zonerna har olika funktioner. Både Boverket och Malmö stad har tagit fram en sådan modell. Malmö modell för zonering ingår som en del i ett större verktyg för utvärdering och utformning av befintliga respektive nya förskolegårdar kallat Lekvärdesfaktorn (2011). Gemensamt för dessa modeller är att zonen närmast huset ska utgöra den trygga och lugna zonen. Nästa zon erbjuder i stället rörelse och lekutrustning. Längst bort från huset finns den fria och vilda zonen med flerskiktad vegetation som skapar rumslig variation (Boverket & Movium, 2015; Malmö stad, 2011). Malmö stads verktyg används även av andra kommuner såsom Göteborg stad och Örebro kommun (Boverket & Movium, 2015).

3.1.3. Förvaltning

Det är viktigt att barns perspektiv följer med i alla steg i förvaltningen precis som i planeringen. Genom att låta barn dela sin bild och kunskap om sin gård och närmiljö, kan det bli lättare för förvaltande personal att anpassa skötseln efter barnens specifika behov (Jansson et. al, 2020). Ett barns syn på en kul och attraktiv gård är inte alltid densamma som den vuxnes. Som exempel kan en gren som hänger långt ner störa framkomligheten för en vuxen, samtidigt som den kan innebära goda lekmöjligheter samt chans till att uppleva knoppning, blomning och bär för ett barn. Barns perspektiv bör således prioriteras framför vuxnas och förvaltares föreställningar när det kommer till underhåll av en förskolegård (Boverket & Movium, 2015).

Stora delar av förvaltningen av förskolegårdar handlar om risker och faror för barnen till följd av föräldrars rädslor och aktuella säkerhetsföreskrifter (Jansson et. al, 2020). Däremot kan vissa betingelser i utemiljön som bedöms vara säkerhetsrisker, i realiteten innebära goda och utvecklande lekmöjligheter för barn. Ett sådant exempel är löst material vilket barnen kan ha stor glädje av vid bygge av kojor eller andra stimulerande lekar (Jansson et al, 2020; Boverket & Movium, 2015), samtidigt som det stundtals kan medföra brandrisk (2015). Boverket föreskriver att förvaltare och skötselpersonal inte bör städa undan det lösa materialet mer än nödvändigt (2015). Vidare påtalar Maria Welin i en intervju att skötselbehov och förvaltning i hög grad styrs av platsens utformning.

Även vegetation har stor inverkan på förvaltningen. Nyetablering av vegetation på en förskolegård kan försvåras då denna miljö i regel utsätts för mycket slitage i form av lek och spring i växtbäddar. Därmed bör nytt växtmaterial vara slitstarkt samtidigt som den befintliga vegetationen bör utnyttjas och bevaras i den mån det är möjligt. En grön och variationsrik gård är viktig för barnens utveckling och skötseln på en förskolegård bör således koncentreras till att bilda platser som manar till lek och fantasi (Boverket & Movium, 2015).

Slutligen har förvaltare som uppgift att upprätthålla gårdar som är tillgängliga, jämlika, hälsosamma, säkra och pedagogiskt utformade för varje barns utveckling (Boverket & Movium, 2015). Skolverket fastställer att kommunerna innehar ett uppföljningsansvar för att säkerställa att kriterierna efterföljs. Detta bör göras genom kontinuerliga utvärderingar av gårdarnas kvalitet och ändamålsenliga funktion (2016).

3.2. Äldreboende

3.2.1. Planering

I en artikel skriven av arkitekten Susanne Clase beskrivs hur bättre äldreboenden kan skapas. Enligt Clase bör äldreboenden lokaliseras med närhet till service och kommunikation och även spridas ut i alla stadsdelar och orter så att man som gammal kan bo kvar i sitt område. För att se var behovet av ett nytt äldreboende finns, kan kommunerna studera statistik över den demografiska utvecklingen över olika områden (2018). Lokalisering av äldreboende beskrivs även i en

sammanställning av erfarenheter från ett antal äldreboende i Kronobergs län (Länsstyrelsen i Kronoberg, 2007). Där beskrivs det som fördelaktigt att placera äldreboenden invid befintliga park- eller promenadstråk samt i närhet av andra delar av samhället som kan ge nya perspektiv och influenser för de äldre. Denna närmiljö blir viktig eftersom många äldre inte kan ta sig så långt på egen hand. Vid lokalisering i form av integrering med annan bebyggelse nämner Boverket i publikation *Rätt tätt* (2016) att detta kan göras med enkelhet eftersom äldreboenden inte kräver lika stora ytor som exempelvis en förskola gör. Det finns inga ytkrav för äldreboendens utemiljöer men i intervjun med Welin nämner hon att riktlinjer, liknande friyta för förskolor, borde tas fram även för äldreboenden.

Vid planering av utemiljön på äldreboenden förespråkar Kronobergs länsstyrelse att viktigt att det finns kunskaper om demens så att utemiljön anpassas till en dement människas behov (2007). Dock får äldre inte ses som en homogen grupp (Sveriges kommuner och landsting, 2018). Socialstyrelsen tar också upp vikten av detta och nämner samtidigt delaktighet. Delaktigheten syftar rent allmänt till att ge äldre inflytande och medbestämmande över sitt eget liv och myndigheten ställer krav på verksamheter kopplat till äldreomsorg ska ta hänsyn till detta i sitt arbete (2017).

Naturvårdsverket anser att buller- och luftföroreningar tydligt ska undersökas och ha en stor inverkan på hur planer utformas för att skydda mer känsliga grupper såsom äldre och sjuka (2017).

3.2.2. Gestaltning

För många äldre individer innebär åldrandet en nedgradering av de motoriska och sensoriska funktionerna såsom balans, syn, hörsel och förmågan att orientera sig (Sveriges kommuner och landsting, 2018). Dessa nedsättningar bör gestaltare ta hänsyn till vid utformningen av utemiljöer för äldre, exempelvis genom diverse tillgänglighetsanpassningar.

Myndigheten för delaktighet (2015) diskuterar hur delaktighet kan fångas upp i utemiljöns gestaltning. I den fysiska utformningen kan delaktighet skapas genom att den fysiska strukturen lockar till användning genom dess estetik eller genom aktivering av olika sinnen eller igenkänningsfaktorer såsom en torklina med tvätt. Begreppet kan också innebära att utformningen stöttar delaktighet genom exempelvis odling.

I avsaknad av metoder för utvärdering av utemiljöer specifikt tillhörande äldreboenden tog Susan Rodiek (2008) fram ett bedömningsinstrument, med fokus på vetenskapligt etablerade psykosociala behov hos äldre. Denna litteratur kopplades samman med olika designprinciper som används av olika yrkesgrupper såsom designers, vårdgivare och gerontologer. Studien mynnade ut i sju idealförhållanden för äldres utemiljöer. De sju kriterierna handlar mer övergripande om att tillgängliggöra utemiljön och att uppmuntra brukarna att ta sig ut på ett bekvämt och säkert sätt. Kriterierna är i svensk översättning följande: Kontakt med den utanförliggande världen, Koppling mellan inne och ute, Frihet, Val och variation, Bekvämlighet och tillgänglighet, Naturens njutbarhet, Ytor för aktivitet samt Trygghet och säkerhet.

Idag lyfts även evidensbaserad design (EBD). Enligt Bengtsson (2015) är en studie av Roger Ulrich från 1984 en viktig grund för EBD, där han visade effekten

på vårdtagare av att ha ett träd utanför sjukhusfönstret. Detta eftersom resultaten tydligt visar att det finns ett samband mellan utemiljöns kvaliteter och vyn över utemiljön inifrån (2015). I en nyare publikation av Ulrich definierar han själv begreppet:

“Evidensbaserad design är ett förhållningssätt där kunskap från olika forskningsdiscipliner integreras i designarbetet för att skapa mätbara relationer mellan fysisk miljö och dess olika effekter.” (2012:1).

EBD beskrivs som användbart i utformningen av utemiljöer inom vården (Bengtsson, 2015) och har lett till verktyg som Quality Evaluation tool (QET) (Bengtsson & Grahn, 2014). QET används för att undersöka vad för kvaliteter en utemiljö innehåller utifrån nitton listade miljökvaliteter samt vad för betydelse dessa har för olika brukare. De listade miljökvaliteterna är framtagna utifrån evidensbaserad forskning, däribland av Rodieks tidigare nämnda studie från 2008. De nitton punkterna är i svensk översättning följande: Närhet och lättillgänglighet, Omslutning och entréer, Säkerhet och trygghet, Familjaritet, Orienterbarhet, Valmöjligheter och varierande väderlek, Glädjande och meningsfulla aktiviteter, Omvärldskontakt, Sociala möjligheter, Kultur och nostalgi, Symbolism och reflektion, Utsikt, Rymd, Artrikedom, Naturens njutbarhet, Årstidsväxling, Lugn, Vild och till sist Fristad. Punkterna är uppdelade i två sektioner. Den första sektionen består av sex miljökvaliteter som syftar till att användarna ska känna sig bekväma och säkra i sin utemiljö oavsett väderlek. Den andra sektionen innehåller tretton miljökvaliteter som syftar till uppmuntra och stödja brukarnas användning av utemiljön (2014).

I QET ingår även modell för zonering av utemiljöer i vårdsammanhang för äldre, indelade efter läge i relation till vårdinstansens huvudbyggnad (2015). I en forskningssammanställning av QET beskrivs zoneringsmodellens syfte;

“[...] avser att hjälpa personer involverade i design- och planeringsprocesserna att medvetandegöra och att undersöka helheten av upplevelsen av utemiljöns kvaliteter, hela vägen inifrån byggnaden och ut.” (Bengtsson, Grahn, Lavesson, Oher & Åshage, 2018:23).

De fyra zonerna har i olika avseenden en viktig betydelse för vårdtagaren. Zon 1 tar specifikt stöd i Ulrich studie från 1984 med kontakt med utemiljön inifrån byggnaden genom fönstret. Kopplat till zon 2 finns hänvisning återigen till bland annat forskning av Rodiek tillsammans med Garuth Chalfont kring övergångszonens betydelse för demenssjuka (Bengtsson et al., 2018). I Rodiek och Chalfonts forskning (2005) beskrivs det hur utemiljöns olika kvaliteter såsom utsikt, ljus och luft kan upplevas inifrån byggnadens trygga och säkra vrå, genom övergångszonen mellan inne och ute. Zon 3 hänvisar till utformning av utemiljön utanför övergångszonen med hjälp av de nitton miljökvaliteterna och zon 4 handlar om kopplingen mellan äldreboendet och omgivningen. Forskning har visat att denna kontakt är viktigt för vissa brukargrupper medan andra mer vill stänga ute omgivningen. På just äldreboenden kan det röra sig om båda delarna (Bengtsson et al., 2018).

I utformningen av bland annat Alnarps rehabiliteringsträdgård samt Köpenhamns universitets terapiträdgård (Jensfelt 2019; Stigsdotter, 2012) har konceptet kring EBD applicerats.

3.2.3. Förvaltning

Det finns lite information angående förvaltning av gårdar på äldreboende. Det viktiga för förvaltaren tycks ligga i att ta hänsyn till aspekterna tillgänglighet, bekvämlighet och säkerhet. Precis som i förvaltningen av barns utemiljöer kan det vara nyttigt för förvaltande personal att lyssna på de boendes bild av sin gård (Jansson et al. 2020). Förvaltaren har ett ansvar i att tillhandahålla en grön miljö som de äldre kan känna sig bekväma och säkra i. På så vis ligger det på förvaltaren att stötta de kvaliteter som främjar de boendes tillgång och användning av platsen. Gångar ska göras lätta att ta sig fram på och det som i utemiljön utgör fall- eller halkrisk bör åtgärdas. Även saker som kan förvirra eller störa den äldres användning av platser bör avlägsnas. Dessutom bör gården utvecklas på ett sätt som gör att den känns familjär och naturlig varför det växtmaterial som används med fördel kan anpassas till de äldres egen växtkänedom. Det finns även vinster i att använda ett varierat utbud av växter som är funktionella under olika säsonger (Bengtsson et al. 2014).

3.3. Samordning

3.3.1. Planering, gestaltning & förvaltning

För att konkretisera hur samordningen av planering, gestaltning och förvaltningen av utemiljöerna vid samverkanshus kan se ut, har vi i nedanstående text sammanställt likheter och skillnader för barn och äldre, baserat på avsnitten 3.1 och 3.2.

Både barn och äldre är känsliga grupper och kräver tillsammans utförliga utredningar kring buller- och luftföroreningar, vilka bör utgöra ett viktigt underlag i var verksamheterna ska förläggas. Bristen på förskoleplatser och äldreboendeplatser är som störst där den större delen av befolkningen bor, det vill säga i städerna. Därmed utgör lokalisering i städer ett bra läge för dessa verksamheter och bör även spridas ut för att nå olika områden. Det centrala läget medför dessutom en förankring till resterande delar av staden vilket skapar en starkare känsla av delaktighet till samhället. Läget medför även förutsättningar för hur utemiljön kan se ut samt hur stor den kan bli, vilket tidigt bör utredas. Anslutande eller närliggande parker är ett bra komplement till båda grupperna men bör inte tillgodoräknas förskolebarnens friyta. Till skillnad från förskolebarn finns det inga rekommendationer gällande yta på äldres utemiljöer vilket på gott och ont medför att äldreboendets utemiljö kan anpassas något till barnens.

Dialog är nyttigt att föra för ansvariga planerare, gestaltare och förvaltare med både barn och äldre. Detta kan dels medföra kunskaper som kan användas som underlag i planeringen men kan också ge de äldre en känsla av delaktighet,

medbestämmande och ett ökat självförtroende. I dessa sammanhang är det viktigt att äldre inte behandlas som en homogen grupp.

Gemensamt vid gestaltningen av utemiljöer för barn och äldre tycks vara att utemiljön ska erbjuda varierade ytor som erbjuder olika aktiviteter. Principen kring zonerings utifrån huvudbyggnadens läge finns som utarbetad modell för båda grupperna där zonen närmast byggnaden i de båda fallen ska erbjuda lugn och trygghet. I sin helhet gestaltas utemiljöer för äldre som en trädgård likt i en hemmiljö, anpassad efter en variation av psykiska och fysiska förutsättningar. Tillgänglighet för barn med olika förutsättningar tas också upp men ställs emot den fysiska utmaningen utemiljön bör ge barn. Bortsett från kraven på tillgänglighet finns det ingen stor mängd nationella riktlinjer angående utformning av utemiljöer för äldre. Sett utifrån utformningskriterierna framtagna genom forskning för förskolebarnen kretsar dessa främst kring att utemiljön ska utmana och stödja barnets utveckling. Kriterierna för de äldre kopplas i stället mer till hur utemiljön tillgängliggörs på ett sätt som lockar och underlättar användningen, för att de äldre på ett bekvämt sätt ska kunna ta del av utemiljöns restaurativa effekter.

Gällande skötsel och andra aspekter av förvaltning är de övergripande idéerna förhållandevis lika när det kommer till förskolegårdar och gårdar på äldreboenden. Enligt Maria Welin finns inga konflikter med hänsyn till förvaltningen att kombinera äldreboendens utemiljöer med förskolegårdar. Trots att det finns mindre information när det kommer till förvaltning av utemiljöer på äldreboenden, går det att utläsa att det ligger stor vikt vid att tillhandahålla säkra och tillgängliga utemiljöer för såväl barn som äldre. Således är det viktigt att saker i utemiljön som utgör fara ses över och åtgärdas av förvaltande personal på lämpligt vis. Även delaktighet tycks vara en gemensam nämnare vid förvaltning av gårdar på förskolor och äldreboenden. När brukare får möjlighet att delge sin subjektiva bild av sin egen gård, blir det lättare för förvaltande personal att se på gården med andra ögon än sina egna. Något som gör att förvaltning av utemiljöer på förskolor och äldreboenden skiljer sig är att barn kräver och behöver utmaningar. För skötselpersonal på förskolegårdar blir det en balansgång att förvalta på ett sätt som främjar utmaning men som samtidigt avvärjer faror och olyckor. Vid äldreboendens utemiljöer är utmaning snarare något som bör undvikas. I stället förespråkas lättorienterade ytor som den äldre kan känna igen sig i.

3.3.2. Erfarenheter av samordning

Gällande forskning av just utemiljöer på samverkande verksamheter är utbudet sparsmakat. Däremot finns en del artiklar om samverkanshus i allmänhet och hur somliga tillvägagångssätt fungerar bättre eller sämre än andra. För vår undersökning bedömer vi att artiklar som dessa fortfarande kan vara relevanta då samma principer, exempelvis beträffande tillgänglighet, ofta bör gälla såväl ute som inne.

Valfrihet och delaktighet är, av litteraturen att döma, principer som bör beaktas vid samverkanshus. I en studie från 1976 av Richard Schultz framgår att äldre mår bra av att själva ha kontroll över när och hur de har kontakt med andra generationer än sin egen. På samma spår finns forskning som visar att aktiviteter mellan barn och äldre ofta blir mer positiva om äldre får vara med och planera

mötena (Griff, Lambert, Dellman-Jenkins & Fruit, 1996). Det finns en fara i att planera för någon annan snarare än med. I en intervju med Lars Jonsson, arkitektkonsulent vid kulturförvaltningen på Göteborg Stad, framgår att han är stundom negativ till konceptet samverkanshus just av denna anledning. Han påtalar att vi idag ser på äldre som en homogen grupp där alla har likvärdiga personligheter och intressen. I själva verket är gruppen heterogen. Sålunda tycker inte alla äldre om att vara med barn och vidare passar vissa aktiviteter olika bra för olika äldre. En studie från 1993 (Travis, Stremmel & Duprey) påvisar att bara vissa äldre är lämpade eller intresserade av vissa aktiviteter varför samordningsprogram och aktiviteter inte nödvändigtvis bör omfatta alla på verksamheten. Aktiviteterna bör även anpassas till att passa individerna i varje grupp (1993).

Graden av valfrihet kan på sätt och vis styras av relationen mellan olika rumsligheter. Det är viktigt att det finns en variation mellan privata och mer offentliga ytor som passar för olika ändamål och humör. Av ett examensarbete från 2016 framgår att äldre och barn även bör ha god uppsikt över de olika rummen för att på så sätt kunna överblicka vilken typ av aktivitet som sker var och huruvida man vill delta eller ej (Ároch, 2016). Vidare främjas den spontana och naturliga kontakten mellan barn och äldre av mängden gemensamma ytor som finns tillgängliga. Ju fler delade rum som finns, desto fler spontana och naturliga möten mellan generationerna kommer uppstå (2016).

Tillgängligheten bedöms vara av stor vikt vid samverkande förskolor och äldreboenden. Såväl barn som äldre är beroende av god framkomlighet och de gemensamma ytorna måste vara tillgängliga för alla oavsett ålder eller funktionsvariation (Kuehne & Kaplan, 2001). Även organisationen 8 to 80 cities, vilket är ett initiativ till att göra städer användarvänliga och anpassade efter både barns och äldres behov, betonar vikten av tillgänglighet och pekar på att tillgängligheten är en nyckel till mer hälsosamma städer där medborgare kan mötas (2021).

Personalen har ett stort inflytande på sina verksamheter. För verksamheter där äldre möter yngre är det viktigt att personalen har stor kunskap och förståelse för båda generationerna och att de därmed kan bemöta båda grupperna på lämpligt sätt. Personalen på respektive verksamhet bör tänka i "vi" snarare än "vi och dem" under gemensamma generationsöverskridande aktiviteter (Kuehne & Kaplan, 2001).

4. Resultat av fallstudie

4.1. Göteborg

4.1.1. Kommunens arbetssätt

I Göteborgs budget för 2021 beskrivs behovet av kommunal service såsom förskolor och äldreboendet som akut (Göteborgs stad, 2017). Det finns inte mycket information och riktlinjer att tillgå inom Göteborgs stad angående samverkanshus där förskola samverkar med äldreboende. Däremot används begreppet samnyttjan i flera av kommunens publikationer kring samhällsplanering och utveckling (2017). Kommunen lyfter i sin budget för 2018 att det finns behov av att skapa ytterligare möjligheter för sociala generationsmöten exempelvis genom att anlägga förskolor i anslutning till äldreboenden. Detta är dock något som försvinner från kommunens budget nästkommande år. Det finns en kommunalt finansierad förening i Göteborg som kallas *Generationsmöten i Centrum* som arbetar aktivt med att skapa förutsättningar för jämlika och intergenerationella möten i staden (Göteborg, 2021).

I rapporten "*Samnyttjande av offentliga verksamheter*" (2017) av Göteborgs stad framgår att samnyttjande i generell bemärkelse, dels kan vara en bra strategi för att hushålla med tillgängliga markresurser och hantera stadens kontinuerliga tillväxt. Även i den kommunala översiktsplanen (2009) framhålls vikten av att främja det sociala utbytet mellan olika grupper, delvis genom ändringar i den fysiska planeringen. Att i framtiden använda sig av olika typer av samnyttjansprojekt i större mån, innebär dock en strukturell omvandling som på många vis kan innebära utmaningar för kommunen att hantera. Till de utmaningar som kan vara aktuella även för samverkande förskolor och äldreboende hör exempelvis kvalitetskompromisser. När olika grupper ska samsas om en fysisk plats, är det viktigt att respektive grupps behov tas i beaktning i planeringen (2017). I översiktsplanen föreslås en utökad dialog mellan brukare och planerare för att garantera att de olika gruppernas behov tillfredsställs (2009). Samnyttjande ställer även höga krav på att samarbetet mellan de olika verksamheterna ska fungera. Det behövs en tydlig rollfördelning bland personal som ansvarar för det verksamhetsöverskridande samarbetet (2017).

Förskola

Medan det är kort om information angående samverkande äldreboenden och förskolor, finns det inom kommunen ett brett underlag för hur de ämnar arbeta med verksamheterna var för sig. Göteborgs stad arbetar aktivt med barnkonsekvensanalys, BKA, för att säkerställa att barnperspektivet är inkluderad i alla delar av stadsutvecklingsprocessen (Göteborgs stad, 2017). Kommunen har arbetat fram en egen modell, baserad på BKAs principer, för att undersöka vilka konsekvenser stadsplaneringen innebär för barnen.

Publikationen *Tekniska krav och anvisningar* för förskola av Göteborgs Stad, ska fungera som stöd i planering och utformning av utemiljöerna runt förskola, skola och gymnasium. I denna framgår att en förskolegård inom kommunen bör rymma en friyta på minst 35 m / barn. Kravet ser dock annorlunda ut gällande förskolor med färre än fyra avdelningar, där det fastslås att den totala friytan ej bör understiga 2000 m² (2021). För den övergripande utformningen av förskolegårdar utgår Göteborgs stad från de principer och tre zoner som presenteras i Malmö stads Lekvärdesfaktor, dock med något modifierade namn. Utöver zonerna nämns även entrén som en viktig del av gården. Denna är ansiktet utåt mot allmänheten och bör således vara tydlig och informativ.

Äldreboende

I likhet med zoneringen av förskolegårdar, förespråkar Göteborgs stad en liknande indelning av gårdar på äldreboenden vilket framkommer i dokumentet *Tekniska krav och anvisningar* för äldreboende (2021). Zonerna har samma namn och samma övergripande ideal men mer detaljerat skiljer sig zonerna något i innehåll. Som exempel finns inga angivelser för hur stor plats respektive zon bör uppta hos en utemiljö på ett äldreboende, vilket det gör för förskolegårdar. Vidare bör entrézonerna på ett äldreboende även inrymma sittplatser att vila vid.

Vikten av tillgänglighet framhävs och Göteborgs stad föreskriver, i likhet med kraven för förskola, att samtliga av gårdens zoner ska vara tillgängliga för brukarna. Ytorna ska vara inkluderande genom en välplanerad utformning med anpassat markunderlag, placeringar och färgsättning (2021). I samklang med LOV (Lagen om valfrihetssystem), förespråkar Göteborgs stad en mångfald av äldreboende med olika inriktning som kan möta varierande behov hos seniorer. Dessutom ska de äldre ha möjlighet att fritt välja bland disponibla boenden inom kommunen (2021).

4.1.2. Landerigatans förskola & Bagaregårdens äldreboende

På Göteborgs stads hemsida går att läsa om Bagaregårdens och Landerigatans verksamhet. Om äldreboendet på Bagaregården skrivs ingenting om de båda verksamheternas samverkan. Det framkommer däremot i beskrivningen av Landerigatans förskola att den är lokaliserad i samma hus som äldreboendet Bagaregården, vilket ska skapa en trivsamt och levande atmosfär (2021).

*Karta 1. Uppskattad indelning
utemiljöer.
Matilda Andersson. Ortofoto
RGB 2018 © Lantmäteriet.*

Planering

27

barnen. Vid omnämnande av verksamheten för Maria Welin känner hon inte till den, kanske eftersom det är en lång tid sedan ombyggnationen.

Ekström berättar att han inte har varit tillbaka på platsen efter att ombyggnaden av utemiljön var klar och hänvisar i samma mening till att projektet var relativt litet. Han menar dock att hans arbetsschema hade tillåtit ett platsbesök i efterhand om han så önskade. Maria Welin pekar dock på att möjligheten till erfarenhetsåterföring bland Sveriges arkitekter är dålig och att arkitekterna inte får betalt för att medverka under byggskedet.

Gestaltning

Gården är uppdelad mellan förskolebarn och äldre av ett standard-staket i stål som går att se igenom. Äldreboendets gård innehåller en liten damm med en bro över, en grillplats, en pergola, bänkar och lite växtlighet. Gångarna är belagda med betongplattor. Övriga ytor som inte inrymmer någon form av växtlighet är grusade.

Gården för de äldre fungerar men på grund av restriktioner som införts på verksamheterna med anledning av Covid-19, har de äldre knappt kunnat använda sin gård, berättar aktivitetssamordnaren. Restriktionerna har medfört att det blir längre för de boende att ta sig ut på gården, vilket gjort att de inte längre orkar ta sig ut på egen hand. I stället stannar de äldre direkt utanför entrén eller på sina balkonger där vissa, men långt ifrån alla, har förmånen att kunna titta ut över

Bild 1. Nivåskillnad i norr

Bild 2. Lekmiljö

Bild 3. Berghäll och gång utanför förskolegården

Fotograf: Barnskötaren på Landerigatan, den 17/05/2021

gården där barn leker. Förskolebarnens gård är större och väldigt kuperad upp mot norr (Bild 1). Angående tomtens nivåskillnader menar Nils Ekström att landskapsarkitekterna har koll. Han förklarar att höjdsättningen görs med hänsyn till vattenavrinning och tillgänglighet men pekar också på att terrängen i viss mån får styra hur framkomligt det blir. Försättningsvis har barnen gott om lekutrustning såsom gungor, klätterställning och -vägg, rutschkanor med mera (se Bild 2). Även vegetation och terräng är varierad. Det finns små berg (se Bild 3), buskage, träd och blommor som bland annat drivs upp på egen hand av barn och pedagoger i odlingslådor. Barnskötaren är på det stora hela nöjd med gården men berättar om att mer utmaningar till barnen skulle behövas.

Förvaltning

Gällande förvaltning av de båda verksamheternas utemiljöer är det Lokalförvaltningen på kommunen som har huvudansvar. Enligt Barnskötaren och Aktivitetssamordnaren får verksamheterna hjälp med det mesta kopplat till utemiljön. Förskolan har dock själva hand om de pallkragar som står på gården.

Det växtmaterial som förskolegården nu består av upplevs som tåligt. Tidigare fanns en plantering med bambu som gav vika men nu har man, utöver att byta ut bambun mot bättre lämpade växter, även anlagt stenplattor i rabatterna så att barnen kan springa igenom dem utan att slita på vegetation och växtbädd.

Vid den händelse att något behöver åtgärdas görs en felanmälan till Lokalförvaltningen som sedan tittar på en rimlig åtgärd. Victor Gustavsson och Olivia Johansson arbetar som förvaltare av äldreboenden respektive förskolor på Lokalförvaltningen i Göteborgs Stad, där de planerar för underhållsarbete och större åtgärder. Samtidigt fungerar de som kommunikativ länk mellan kommun och respektive verksamhet. De båda förklarar att om något i det befintliga behöver bytas ut ersätts det med något likvärdigt. Önskar man ersätta med något annat är det upp till verksamheten att själva bekosta åtgärden. Barnskötaren nämner att långt ifrån alla anmälningar som lämnas till Lokalförvaltningen blir åtgärdade. Detta förklaras av förvaltarna med att det inför varje år görs en lista av prioriterade underhållsarbeten som bör göras under nästkommande år. Eftersom förvaltningen årligen tilldelas en viss summa pengar att utföra åtgärder med, är det inte alltid möjligt att åtgärda alla felanmälningar som dykt upp. Gustavsson berättar att säkerheten ligger högt upp på Lokalförvaltningens prioriteringslista av åtgärder. Både Gustavsson och Johansson är nöjda med att Lokalförvaltningen vid Göteborgs Stad delat upp olika ansvarsområden efter typ av verksamhet. Detta gör dem mer specialiserade och bättre på just sitt område.

Reflektioner kring samverkan

I viss mån är Aktivitetssamordnaren nöjd med verksamheternas utbyte men hen uttrycker samtidigt att ambitionen vid hens tillträde var att samverka i högre grad och på flera olika sätt än vad de gör idag. Cirka två gånger i månaden har man haft gemensamma sångstunder inomhus, berättar såväl Barnskötaren som Aktivitetssamordnaren. Stundtals sjunger barnen även utomhus för de äldre som har balkonger i anslutning till förskolegården. En del äldre tycker inte om barnen och behöver då inte delta. Aktivitetssamordnaren menar dock att det sällan är så många äldre samlade som under de gemensamma stunderna och både Barnskötaren och Aktivitetssamordnaren tycks märka hur de äldre påverkas positivt av barnens närvaro. Barnskötaren berättar om hur man tidigare haft ett större generationsöverskridande utbyte än vad verksamheterna har idag, men att vissa aktiviteter inte fungerade så bra. Till exempel har man slutat med aktiviteter som kräver att barnen sitter stilla. Barnskötaren berättar även att förskolepedagogerna är mer bekväma med aktiviteter som kan utföras på ett mer behörigt avstånd då barnen ibland blir rädda för de äldre som kan ha fysiska besvär till följd av ålder- och sjukdom. Aktivitetssamordnaren pekar på att de äldre uppskattar livet barnen för med sig och att vuxna ofta lägger för mycket värdering i att barnen ska uppföra sig och sitta stilla. Vidare nämner hen att det är en väldigt skillnad i att arbeta med äldre jämfört med barn och att en grund till att

de gemensamma aktiviteterna sker med viss måtta kan vara att alla pedagoger inte är bekväma att arbeta med de äldre. Samtidigt kanske pedagogerna är rädda för vad barnen ska tycka och säga då de saknar filter i sin kommunikation.

En annan anledning till att graden av samverkan inte nått upp till Aktivitetssamordnarens ambition förklaras av brist på personal och resurser. Respektive verksamhet har mycket att göra och planering av samverkansaktiviteter hinns inte riktigt med. Aktivitetssamordnaren förklarar att man inom såväl barn- som äldreomsorg arbetar med den minsta möjliga mån av personal varför det inte finns så mycket resurser att ta av vid planering och utförande av gemensamma aktiviteter. Trots att Barnskötaren nämner att de äldre troligtvis gynnas mer än barnen av de gemensamma aktiviteterna och det sociala utbytet, tror hen att mötena är viktiga även för barnen.

Det finns inte många ställen i utemiljön där det uppstår naturlig kontakt mellan barn och äldre. Däremot berättar Aktivitetssamordnaren om ett akvarium där spontan kontakt över generationerna uppstått innan Covid-19. När barnen fortfarande tilläts använda äldreboendets utgång, blev akvariet en naturlig knutpunkt där barn och äldre gavs ett givet samtalsämne. Ibland uppstår spontan kontakt mellan barn och seniorer via äldreboendets balkonger enligt såväl Barnskötaren som Aktivitetssamordnaren. De båda berättar även om ett promenadstråk längs med barnens gård (Bild 3) där det uppstått kontakt mellan barn och äldre. Stråket ligger dock i en sluttning vilket medför svårigheter och fara för de boende som beskrivs vara i mycket dåligt skick.

Förbättringsförslag utifrån intervjuer

För att få barn och äldre att samskola i större utsträckning föreslår Aktivitetssamordnaren mer planeringar där grupperna får arbeta tillsammans eller att skaffa höns om möjligt. Sådana sociala knutpunkter uppmuntrar till naturliga möten generationerna emellan och tillåter en stimulerande och meningsfull kontakt. Även ett bättre promenadstråk för de äldre hade bidragit till ett ökat socialt utbyte mellan de båda grupperna, menar Aktivitetssamordnaren.

Med hänsyn till framkomlighet och tillgänglighet menar Aktivitetssamordnaren att det hade varit bättre för de äldre om äldreboendet låg på bottenplan. På så sätt skulle de boende inte vara lika beroende av personalen och därmed få möjlighet att själva välja när de vill vistas ute. Vidare hade Aktivitetssamordnaren gärna sett att barn och äldre delade på en gemensam gård med egna ingångar. På gården skulle det finnas lättnavigerade ytor och gångar där både barn och äldre kan interagera och ta sig fram. Gården skulle även rymma vissa privata vistelseytor för tillfällen då barn eller äldre inte önskar någon generationsöverskridande kontakt. Enligt Barnskötaren hade det kunnat fungera med en gemensam gård för barn och äldre. Samtidigt nämner hen att det förmodligen blivit svårt att styra upp i praktiken och hänvisar till att barnen ibland blir rädda. På samma spår menar landskapsarkitekt Nils Ekström att det är väsentligt att de båda verksamheterna fungerar var för sig och att den generationsöverskridande kontakten bör ses på som en bonus snarare än ett krav. Dock nämner han att det finns potential i att arbeta med den trygga zonen närmast byggnaden som mer gemensamma vistelseytor.

4.2. Umeå

4.2.1. Kommunens arbetssätt

I Umeå kommun finns Nordstjärnan, landets allra första officiella samverkanshus från 2017 där förskola samverkar med äldreboende. Trots detta är informationen om fenomenet och hur kommunen ämnar arbeta med denna typ av verksamhet knapphändig. Ordet samverkan omnämns generellt i Umeå kommuns översiktsplan åtskilliga gånger, men ett övergripande och vägledande dokument om samverkan av kommunens offentliga service eller samverkanshus finns inte. Som underlag för kommunens satsning "Sharing city Umeå" vilket är en del av ett nationellt program för delande städer om delningsekonomi, har man dock använt den tidigare nämnda rapporten "*Samnyttjande av offentliga verksamheter*" av Göteborgs stad som underlag. I översiktsplanen benämns en stärkt och ökad samverkan som förutsättning för att skapa god service (Umeå kommun, 2018). Kommunen vill skapa träffpunkter i staden där olika grupper av människor kan mötas och skriver således:

"Där människor utvecklas tillsammans, där människor byter åsikter och erfarenheter i respekt och samverkan, där växer också framtidens samhälle" (2018:36)

I rapporten förespråkas framför allt en större social kontakt mellan barn och vuxna då detta tros underlätta i uppväxtåren och tidigt ge barn vuxna förebilder. Det framhålls dock att det är en svår uppgift att skapa premisser för mötena och att den fysiska utformningen bör uppmuntra till den sociala gemenskapen (2018). Vidare beskrivs i översiktsplanen att gruppen äldre tilltar i kommunen och att man siktar på en mångfald av olika boendemiljöer och -former för att ge upphov till bra levnadsvillkor och minskad segregation i samhället (2018).

Umeå kommun strävar efter att lokalisera den offentliga servicen med hänsyn till tillgänglighet och lämpligheten i direkt anslutning till kollektivtrafikens grundlinjer. Vad gäller friyta hänvisar kommunen till Boverkets allmänna råd men samtidigt framhålls att det stundtals kan finnas anledning att frånga det rekommenderade friytetalet. I exempelvis täta bebyggelsestrukturer anses tillgängligheten och kvaliteten av en friyta tyngre än ytans omfång (2018).

Förskola

Inför att kommunen för ett antal år sedan planerade inför en omfattande utvidgning av barnomsorgen, togs ett funktionsprogram för förskola fram. Programmet beskriver hur kommunen ämnar arbeta med förskolan som verksamhet samt vilka mål, värden och funktioner en förskola bör inrymma. Vidare ska funktionsprogrammet fungera som styrdokument och utgöra underlag för planerare, beslutsfattare, byggare med mera (Umeå kommun, U.Å.). I dokumentet framgår att förskolegårdar inom kommunen bör innehålla en variation av mötesplatser i olika skala anpassade efter olika aktiviteter eller grupper. Den mindre platsen, den mellanstora platsen och den stora samlingsplatsen är hur de olika rummen definieras av programmet. Dessa platser ska vara tillgängliga för alla oavsett funktionsnedsättning och samtidigt vara anpassade efter olika

funktion och aktivitet. Fortsättningsvis uppger kommunen att barnen ska kunna uppleva de fyra elementen jord, eld, luft och vatten på gården med sina fem sinnen. Varje element bör därför vara representerat någonstans på förskolegården. Det står även beskrivet hur man i utformningen av gård och förskola bör ta hänsyn till lokalklimatet. Byggnader kan placeras i norr och utgöra vind- och bullerskydd, blomplantering och odling kan lokaliseras till söderslänter och växtlighet kan utgöra solskydd på platser där barnen behöver det. Det framhålls också att gröna flerskiktade volymer bildar rumsligheter och skydd samtidigt som de bildar bra lekmiljöer och är bra ur skötselsynpunkt. Kommunen eftersträvar därför att i den mån det är möjligt att bibehålla den befintliga naturmarken vid anläggning och gestaltning. Utöver detta uppmanar kommunen till att gårdarna ska vara säkra. Det ska finnas möjlighet till odling på gården och därför bör det finnas en anvisad gräsyta om 15 kvm som kan omvandlas till odlingslott om så önskas. Utöver denna anvisning finns inga vidare krav på gårdens storlek. Bedömningen av gården bör snarare göras med hänsyn till områdets specifika förutsättningar och dess innehåll.

Äldreboende

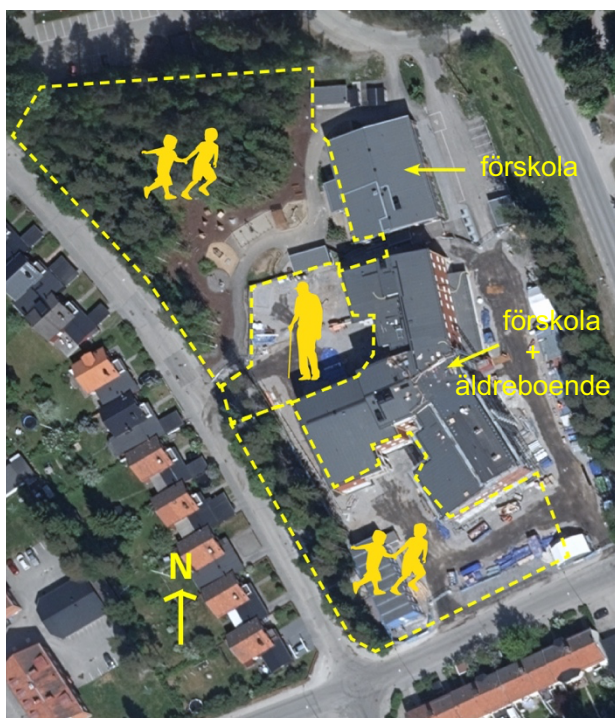
I ett rumsfunktionsprogram för äldreboende sammanfattar kommunens socialtjänst vilka faktorer som är viktiga och bör finnas på ett äldreboende (U.Å). Dokumentet ska ses som en vägledning och guide som kan underlätta vid byggnation, gestaltning och planering av ett nytt äldreboende. Programmet handlar mycket om boendets invändiga utformning men i ett avsnitt berörs tankar och anvisningar kring utemiljön på äldreboenden. Entrézonerna benämns som en viktig plats där krav finns på bland annat tillgänglighetsanpassning (U.Å). Utöver att entrén ska vara tillgänglig för alla ska den även vara välkomnande och erbjuda sittplatser. Även gårdens gångstråk bör vara tillgänglighetsanpassade och lämpliga att använda för brukare med såväl rullator som rullstol.

Det fastställs att varje boendeenhet ska ha förfogande över en gemensam uteplats eller balkong i direkt anslutning till boendets invändiga utrymme för samvaro. Gården ska stimulera de äldres sinnen genom växtlighet i olika färg, form, doft och struktur. Bland annat ska träd, buskar och perenner finnas på gården där en del av växtmaterialet bör vara ätbart. Det ska även finnas sitt-, odlings-, och aktivitetsmöjligheter för olika stora sällskap exempelvis i form av ett stort trädäck. Betingelser i utemiljön får gärna väcka nostalgiska minnen men bör även skapa rogivande eller mer aktiva platser att vistas på. För att skapa en miljö som brukare säkert kan nyttja på egen hand, bör gårdar till äldreboenden vara omslutna av vegetation eller staket (U.Å).

4.2.2. Lundagård

Samverkanshuset Lundagård ligger på Sofiehem i stadsdelen Ålidhem, ett bostadsområde tre kilometer söder om det centrala Umeå och endast en kilometer från Norrlands universitetssjukhus. Första spadtaget togs 2016 och i september 2019 stod verksamheten klar för uppstart. Det beskrivs tydligt på hemsidan att verksamheten är ett samverkanshus mellan äldreboende och förskola (Umeå kommun, 2020).

Förskolan består av tio avdelningar med totalt 100 barn. En Barnskötare från Lundagård berättar att förskolan är indelad i två delar där fyra avdelningar med yngre barn finns i den norra flygeln i två våningar. Resterande sex avdelningar

delar den stora tre- till fyra-våningsbyggnaden med äldreboendet. Utemiljön följer även denna tudelning vilket innebär att det för förskolan finns en utemiljö i norr och en i söder. Äldreboendets utegård ligger mellan förskolans två separata utemiljöer (se Karta 2).

Karta 2. Uppskattad indelning av utemiljöer. Kartunderlaget visar dock området under byggnation 2018.

Matilda Andersson. Ortofoto RGB

Planering

Umeå kommuns stadsarkitekt Tomas Strömberg var planchef under tiden då projektet Lundagård skulle genomföras och hade det yttersta ansvaret för detaljplanen som togs fram i samband med nybyggnationen. Först planerades det för en moské på platsen men optionen lades ner och marken blev tillgänglig berättar Strömberg. Mark- och exploateringskontoret hade samtidigt gjort en utredning vid sidan av som påvisade en framtida brist på äldreboendeplatser. Dessutom stannar allt fler unga kvar i Umeå efter sina studier vilket har skapat brist på förskoleplatser när dessa unga vuxna skaffar barn. Med utredningen som bakgrund föranleddes projektet med Lokalförsörjningsgruppen som initiativtagare. I ett försök att sprida ut äldreboende-faciliteter valdes fastigheten Ålidhem. Viktigt för verksamhetens placering var även goda bussförbindelser för såväl besökare som personal, för att främja det hållbara resandet, säger Strömberg.

Landskapsarkitekten Eva Henriksson togs in som konsult för att utforma utemiljön på Lundagård. Dessförinnan hade hon ritat gården för Nordstjärnan, det första officiella samverkanshuset i Umeå. Hon togs tidigt in i processen för en tomtutredning för att undersöka hur mycket yta som behövdes för respektive verksamhet. Flera andra betingelser blev också styrande för utformningen av utemiljön. Den dåvarande planchefen Strömberg minns dialogerna som fördes med grannar i området. Synpunkterna handlade om oro för den nästan 40 m höga byggnadens närhet till villabebyggelsen samt ökad trafik och åsikter om att det lilla skogspartiet i tomtens västra del skulle bevaras.

Bild 4. Illustrationsplan för Lundagård av Eva Henriksson.

Gestaltning

Förskolegårdarna innehar en stor andel skog i väster, som en del av lekmiljön, beskriver Henriksson (se Bild 5). Utöver det finns lekutrustning samt en grillplats. Växtematerialet består till stor del av tåliga buskar med bär. Äldreboendets utemiljö i mitten är avskild från förskoleverksamheten genom ett högt plank som man varken kan se över eller igenom (se Bild 6 & 8). Utemiljön är trädgårdslik med ett växthus, en grillplats, en fontän och rabatter av mer traditionellt växtmaterial (se Bild 7). Vissa av äldreboendet balkonger vetter ut över barnens gårdar, dock är många i ett skyddat läge för att minska insynen in till de äldres bostäder.

Grannarnas synpunkter tillsammans med nivåskillnader samt buller- och skuggstudier ledde till en självklar placering och utformning av byggnaden. För att möta det

Bild 5. Lekmiljö och skogspartiet i väster.

Bild 6. Lekmiljö och det avskiljande planket.
Fotograf: Barnskötaren på Lundagård, den 21/05/2021

eftersträlvade antalet förskoleplatser bebyggdes den norra flygeln. Detta ledde till mer uppdelade verksamheter och således mer uppdelade utemiljöer. När det gäller utformningen av de äldres gård blev det praktiska frågor styrande. Exempelvis blev planket en nödvändighet för att minska förväntat höga ljudnivåer från barnen (se Bild 8). I det tidigare projektet med samverkanshuset Nordstjärnan fanns det andra förutsättningar till att ha en mer öppen gård där barn och äldre lättare kunde se varandra och mötas. Tanken i Lundagård var i stället att barn och äldre skulle mötas vid växthuset, vid användning av grinden in till den äldre samt på grillplatsen belägen på den norra förskolegården.

Bild 7. Äldreboendets gård med fontänen i mitten.

Bild 8. Planket mellan förskolans norra gård och äldreboendet.

Fotograf: Barnskötaren på Lundagård, den 21/05/2021

Äldreboendets verksamhetsansvariga tillhandahöll Henriksson med personalens synpunkter angående gårdens utformning vilka innehöll önskemål kring traditionellt växtmaterial, en extremt kort promenad i en rund slinga, införande av vatten som element, upphöjda odlingsbänkar i mindre skala, ett plank mellan de olika verksamheternas gårdar och sittplatser (se Bild 7)). Efter projektet har hon erhållit insikter kring att de praktiska åtgärderna är viktigast i dagens läge där de som kommer till äldreboenden idag är riktigt dåliga. Hon uttrycker:

“De kommer dit och sen dör efter några månader, de hinner inte ens se salladen de sått växa upp.”

Henriksson tillägger att om de äldre som hamnat på äldreboende i Umeå varit mer friska, hade det funnits mer att göra. För förskolans del fanns synpunkter angående byggnadens utformning och innehåll. Som utgångspunkt för förskolegårdarnas utformning fanns Umeå kommuns funktionsprogram för barn och sina egna erfarenheter kring att planera för barn och förskolor. Dialogen med grannarna ledde till att en stor andel skog sparades vilket genererade en gestaltning med mycket naturmark förklarar Henriksson.

Förvaltning

Åsa Zackrisson är fastighetsförvaltare på kommunen och ansvarar för verksamheten Lundagård. Kommunens fastighetsförvaltare har sina

fastighetsobjekt geografiskt indelade och ej efter ändamål. Zackrisson berättar att när något går sönder ska det felanmälas varpå driftpersonalen byter ut det trasiga mot något likvärdigt. Vid mer omfattande problem kopplat till fastigheten tas Zackrisson in och det är i detta läge en förändring av fastigheten kan bli aktuell. Ett exempel är ifall hela ventilationssystemet behöver bytas ut och att hela verksamheten således behöver utrymmas förklarar hon.

Angående skötsel ser det olika ut för förskolan respektive äldreboendet. Äldreboendet har en inhyrd firma som sköter, ansar och planterar nytt i deras rabatter. Förskolan har enklare odlingar i pallkragar som de sköter själva. Utöver dessa finns det stora mängder buskar med ätbart material som verkar tåla barnens lek och spring. Barnskötaren förklarar att kommunen kommer in och hjälper med skottnings och sandning vintertid samt vid felanmälan. Den dåvarande planchefen Strömberg förklarar att förvaltningsperspektivet beaktades i planeringen av Lundagård genom ett nära samarbete med Fastighetskontoret på Umeå kommun. Exempelvis hanterades då frågor såsom snöröjning och underhåll av cykelparkering men mer än så kommer han inte ihåg då hans roll som planchef inte innefattade detta. Utemiljöerna innehåller som nämnts en hel del skog vilket förenklade den senare skötseln, dessutom placerades planteringsytor bort från mitten för att undvika genom-spring. Växtematerialet inne hos barnen är av ett tåligt slag och var omgärdade av insprängningsskydd under gårdens första tid. För övrigt undveks branta slänter av gräsytor för att förenkla klippning. Uppstickande ljusstolpar placerades på ett sätt som förenklar snöröjningen invid känsliga föremål för att uppmärksamma dessa för utföraren. Fastighetsförvaltaren Zackrisson känner inte till några problem som ännu uppkommit kopplat till underhållet av Lundagård. Hon menar att nya byggnader ofta sköter sig själva vilket är tacksamt för en förvaltare.

Reflektioner kring samverkan

På Umeås hemsida utläses att samverkan sker genom gemensamma ytor samt ett storkök som lagar mat till hela verksamheten och skolor inom närområdet (2020). Både Barnskötaren och Enhetschefen har varit med i projektet sedan uppstarten. Båda två uttrycker också att på grund av Covid-19 så finns ännu inte så mycket erfarenhet av samverkan mellan verksamheterna ännu. Planering och styrning av samverkansaktiviteter görs genom ett kontinuerligt samverkansforum med ett par representanter från respektive verksamhet, förklarar Enhetschefen. Forumen hålls ej nu med anledning av Covid-19.

De samverkansaktiviteter som än så länge hållits har främst föregått inomhus, på ett gemensamt torg. Här har barnen sjungit för de äldre, spelat upp teater och fikat tillsammans säger Barnskötaren. Innan Covid-19 fanns en del planer på utomhusbelagda samverkansaktiviteter säger Enhetschefen. Både Enhetschefen och Barnskötaren nämner växthuset inne på äldreboendets gård och förhoppningarna om att låta barnen och de äldre att odla tillsammans. Emellertid är växthuset nu i spillror på grund av mängden snö som tyngt ner konstruktionen under vintern 2020/2021. Utöver detta var tanken att kunna fika utomhus tillsammans på den norra förskolegården samt grillning inne hos dem äldre. De uttrycker båda förhoppningar om att detta ska kunna ta vid längre fram.

Enhetschefen upplevs som nöjd med utformningen av deras utemiljö. Barnskötaren är i det stora hela nöjd men hade från början en illusion om att de anslutande utemiljöerna skulle erbjuda förskolebarnen en större gård att bruka, vilket idag inte är fallet.

Barnskötaren påtalar barnens positiva inverkan på dem äldre och att barnen visar intresse och nyfikenhet kring de äldre. Enhetschefen var till sin början kritiskt inställd till projektet men ser idag annorlunda på konceptet då hen sett barnens positiva inverkan på de äldre. Hen tillägger dock att de äldres intresse för barnen i stor utsträckning är kopplat till vilket skick och hälsotillstånd de befinner sig i. Således finns det en valfrihet för dem äldre angående att delta i samverkansverksamhetens olika aktiviteter eller inte. Det finns dock på grund av den utbredda platsbristen ingen möjlighet att välja rum med balkong efter hur mycket insyn och utsikt man vill ha över barnens gårdar.

Förbättringsförslag utifrån intervjuer

“Tanken är skitbra men vi hade behövt lite röd och rån i det hela.” anser Enhetschefen. I Lundagård finns tre verksamheter i en och hen hade således önskats en tydligare ingång i det hela, med riktlinjer från kommunen angående budget och ansvarsfördelning. Det har heller inte skett någon uppföljning från kommunens sida nu efter att verksamheten varit verksam ett tag.

Kopplat till gestaltningen finns det specifikt tre betingelser som Barnskötaren anser minskat den naturliga kontakten mellan de barn och äldre. Det höga planket och höga grinden som avskiljare mellan de unga och äldre gör att inga naturliga möten sker över dem anslutande gårdsgränserna. Enhetschefen nämner i stället planket i en positiv bemärkelse, som en tydlig avgränsning för vilken utemiljö som tillhör vilken verksamhet samt det skydd från omgivningen den medför. Barnskötaren påtalar att .... *“Det är små människor vi pratar om, vad ser dem?”* och hade därmed önskat att det funnits små fönster i planket. Det andra problemet är fontänen (se Bild 7). Det är inte lätt att hålla borta barnen från vattnet med tjugo barn på tre pedagoger. Ett litet staket runt fontänen hade löst problemet anser hen. Enhetschefen tror inte att staketet skulle funka och att det i första hand är de äldres gård, samtidigt som hen inte ser några problem med att låta barnen använda gården under uppsikt av förskolepedagogerna. Det sista problemet är att äldreboendets balkonger ut mot förskolegårdarna antingen är på för långt avstånd eller felvinklade, för barnen och dem äldre att kunna se varandra.

I övrigt berättar Barnskötaren att det på 100 barn endast finns en gunga och tycker således att en större del av skogen kunde avverkats till förmån för fler lekredskap som erbjuder en större fysisk utmaning för barnen.

5. Diskussion

5.1. Avslutande reflektioner

Den första frågeställningen "*Hur kan processen se ut vid utveckling av samverkanshus inom planering, gestaltning och förvaltning?*" berör flera punkter och besvarades med hjälp av såväl litteratur som intervjuer. Gällande planeringen av samverkanshus framgår det i fallstudien att utemiljön har kommit sekundärt då utformningen av utemiljön styrs av fastighetens geografiska och topografiska förutsättningar, samrådssynpunkter samt byggnaden och andra mer prioriterade faciliteter som marken måste förses med såsom parkering till exempel. Problematiken med att kommunen inte alltid kan ge rätt fastighet till rätt ändamål är något som än mer påverkar hur den sekundärt prioriterade utemiljön kan bli (Welin; Boverket, 2017). Utemiljön har som sagt stor potential som en arena för naturliga möten men stödjer inte utemiljön det intergenerationella samspelet går man i högre grad miste om de fördelar som konceptet kan medföra, bortsett från de ekonomiska vinningarna av exempelvis ett gemensamt storkök. Således borde det i planeringen av ett samverkanshus tidigt undersökas huruvida utemiljöns utformning kan främja interaktionerna mellan barn och äldre. Dessutom är det tydligt att mer krut läggs på planeringen av förskolegårdar än äldreboendernas restaurativa utemiljöer, vilket kan kopplas till riktlinjer såsom friytetal för förskolors utemiljöer. Av litteraturen att döma finns inga motsvarande rekommendationer gällande storlek för äldreboendens utemiljöer. I intervjuerna råder det olika bud angående huruvida friyta bör införas för äldreboenden på samma sätt som för förskolors utemiljöer. Det tycks inte vara motiverat att anlägga stora utemiljöer för äldre med bakgrund av deras hälsotillstånd. Däremot kan det vara en fara att inte föreskriva några rekommendationer alls gällande storlek då det kan leda till ytorna försummas i planeringen.

När det kommer till gestaltning av samverkanshusens utemiljöer är det många gestaltungsprinciper som ser olika ut för respektive brukargrupp. Det framgår i litteraturstudien (Samordning 3.3) att den enda egentliga likheten i zoneringsprincipen för gestaltning för barns respektive äldres utemiljöer, är i den lugna zonen intill byggnaden. Sammantaget ska samtliga zoner för dem äldre erbjuda trygghet och lugn jämfört med zonerna för barnen som varierar mer, vilket kan krocka. Liknande motsättning hittas i utformningskriterierna av utemiljöer för barn respektive äldre, framtagna genom forskning. Vid en sammanslagning av verksamheternas utemiljöer hade utemiljön både behövt vara

tillräckligt stimulerande för barnen men samtidigt tillräckligt säker, bekväm och familjär för de äldre, vilket känns svårt att lösa. En annan motsättning är tillgänglighetsaspekten där de äldres högre krav på tillgänglighet kan komma i konflikt med barnens behov av fysisk utmaning. Denna problematik belyses också på förskolan i Göteborg där de höga nivåskillnaderna i norr utgör ett hinder för dem äldre. Det förefaller således att helt gemensamma utemiljöer vid samverkanshus inte är optimalt, men att den lugna zonen invid byggnaden lämpar sig bäst för lokalisering av mer gemensamma ytor vilket även påtalas i en av intervjuerna (Ekström). Med detta sagt så är det viktigt att delar av den lugna zonen förblir lugn.

Vid förvaltningen av de båda samverkanshusen finns det skillnader i underhåll och skötsel av utemiljöerna på förskolan respektive äldreboendet. Däremot framgår det i en intervju att en sammanslagning av gårdarna inte behöver vara ett problem ur förvaltningssynpunkt (Welin). Inte heller huruvida förvaltningen sköts av flera eller samma person tycks spela någon större roll. Hur "bra" förvaltningen blir härleds i stället till utemiljöns utformning. Förvaltningen tycks vara starkt kopplad till både planeringen och utformningen av utemiljöer, speciellt för förskolor där man exempelvis använder sig av tåligt växtmaterial. Dock upplevs en brist på strategisk förvaltning och utvecklingsmöjligheter för dessa verksamheter. När förvaltningen endast byter ut trasigt innehåll mot likvärdigt finns få till inga möjligheter att förändra något som inte räcker till eller fungerar i utemiljön, om nu inte verksamheten är villig att bekosta det själva. Möjligtvis bör det för nyetablerade verksamheter finnas mer utrymme för förändring och utveckling. Det tas tydligt upp att stöd från kommunen hade önskats från Lundagårds sida. Fenomenet är trots allt nytt och därmed åligger det kommunerna ett ansvar i att följa upp, stötta och återkoppla i hur det går. Det finns även krav på att förskolegårdar ska utvärderas (Skolverket, 2016) men i fallstudien framgår inte att några sådana uppföljningar har gjorts. Kanske bör det finnas ett sammanhang där verksamhetspersonal kan delge sina reflektioner kring samordningen, genom exempelvis ett forum som pågår regelbundet under en viss tid efter verksamhetens uppstart.

I såväl den kommunala planeringen som de nationella riktlinjerna påtalas vikten av delaktighet i alla led (Boverket & Movium, 2015; Jansson et. al. 2020; Socialstyrelsen, 2017; Myndigheten för delaktighet, 2015). Av fallstudien att döma är delaktigheten bland barn och äldre inte något som prioriterats i dessa projekt, varken i planering, gestaltning eller förvaltning. Stundtals verkar begrepp som delaktighet mer förefalla som fina ord i dessa sammanhang snarare än verktyg för att utveckla och förbättra utemiljön för respektive brukargrupp. I praktiken tycks det inte finnas ordentligt med utrymme för yrkesverksamma att löpande höra respektive grupp inför varje steg i utvecklingsprocessen.

Studiens andra frågeställning "*Vilka lärdomar kan dras från existerande samverkanshus?*" undersöktes genom en fallstudie där personal från två verksamma samverkanshus intervjuades. Det framgår av intervjuerna att verksamheternas personal har en samlad positiv bild av konceptet samtidigt som det är tydligt att de har olika syn på vad samverkan kopplat till utemiljön innebär och i vilken grad samverkan bör ske. Personalens inställning, kunskap och förståelse för de båda brukargrupperna har stor betydelse för hur bra mötena mellan barn och äldre kan bli och vidare är det viktigt att personalen tänker i "vi"

snarare än “vi och dem” (Kuehne & Kaplan, 2001). Det förstås från intervjuerna att en viss “vi och dem”-mentalitet råder vid samverkanshusen vi studerat, vilket till viss del kan härledas till att de gemensamma aktiviteterna begränsats med anledning av Covid-19. En av intervjupersonerna benämner dock samma problematik och menar att barn och äldre är två brukargrupper med säregna behov och att pedagogerna på förskolan kanske inte är bekväma med att arbeta med de äldre, vilket påverkat graden av samverkan. Således föreslås att personalen bör inneha en viss kännedom och kunskap om båda brukargrupperna för att tillsammans kunna skapa en meningsfull samverkansverksamhet, exempelvis genom att låta verksamhetsanställda gå på internutbildningar och workshops.

I startgroparna av undersökningen fanns av oss en föreställning om att utemiljöerna vid samverkanshusen skulle vara helt gemensamma. Fallstudien visar att dessa utemiljöer i praktiken är tydligt avgränsade mellan barn och äldre vilket har väckt tankar kring hur pass kombinerade utemiljöerna vid samverkanshus egentligen kan vara. I litteraturen ges inget stöd kring hur utemiljöer hos samverkanshus bör utformas. I stället är riktlinjerna kring utformning uppdelade efter respektive brukargrupp. Således blir det naturligt att gårdarna även i praktiken blir uppdelade. Separationen av utemiljöerna härleds i intervjuerna till administrativa och praktiska skäl kopplat till olika behov hos barn respektive äldre. Planket som ljudisolering mellan utemiljöerna på Lundagård är ett exempel på en sådan praktisk åtgärd där de äldres behov har prioriterats framför främjandet av de naturliga mötena mellan brukargrupperna.

Den sista frågeställningen *“Hur kan utemiljöer vid samverkanshus utvecklas i syfte att främja det intergenerationella samspelet?”* tar avstamp i såväl fall- som litteraturstudie. Samverkan har i båda fallen mestadels skett inomhus och bland personalen tycks detta vara självklart, möjligtvis på grund av att utemiljöerna i dess gestaltning inte stödjer en social samverkan. I litteraturstudien belyses de äldres rätt till självbestämmande och valfrihet (Schultz, 1976; Travis, Stremmel & Duprey, 1993) men samma rättigheter benämns inte för barn. Aktiviteterna som hållits inomhus kan uppfattas som påtvingande för barnen, som i regel inte får välja om de vill delta eller inte på samma sätt som de äldre. Fallstudien visar även att alla barn faktiskt inte är intresserade av att umgås med de äldre vilket pekar på att självbestämmande och valfrihet är viktigt även för barnen. Generationsmötena ska vara en möjlighet och inte ett krav. Således blir utomhusmiljöer där naturliga möten kan uppstå viktiga eftersom dessa möten sker på bådass initiativ och villkor. För att vidare uppmuntra till kontakt mellan generationerna kan det vara viktigt att tänka på följande. Att barn och äldre kan se varandra tycks, av fall- och litteraturstudien att döma, vara grundläggande för främjandet av naturliga möten (Ároch, 2016; Barnskötaren Lundagård). Även en stor variation av gemensamma ytor ökar förekomsten av spontana interaktioner mellan generationerna (Ároch, 2016). Ytterligare något som kan främja de naturliga mötena är uppmärksamhetsväckande element vilket framkommer i fallstudien med akvariet som exempel. Utomhus kan dessa element med fördel placeras där utemiljöerna för respektive grupp angränsar för att främja den generationsöverskridande kontakten.

5.2. Metoddiskussion

Idag har såväl förskolor som äldreboenden mycket att göra och lite resurser. Således har vi haft begränsade valmöjligheter när det kommer till val av verksamhet vilket kan ha kommit att påverka resultatet. Det har därtill varit en utmaning att hitta adekvata intervjupersoner för vårt arbete och forskningsområde. Olika intervjupersoner har haft olika lång erfarenhet av sitt specifika arbetsfält vilket medfört att några intervjuer varit mer uttömmande än andra. I vissa fall har motsvarande intervjupersoner från respektive verksamhet inte haft samma befattning eller yrkesroll. Till exempel hördes en enhetschef från äldreboendet på Lundagård i Umeå medan representanten från Bagaregårdens äldreboende i Göteborg anställdes som en aktivitetssamordnare. Givetvis kan detta inverkat på resultatet då intervjupersonerna i dessa fall haft olika erfarenheter och inspel till följd av att deras arbetsuppgifter har olika fokus. För att stärka tillförlitligheten i vår studie har vi studerat och jämfört flera olika källor. Därutöver har vi använt oss av flera metoder för datainsamling vilket har bäddat för trovärdiga diskussioner och slutsatser.

Genom en kvalitativ ansats har vi kunnat undersöka fallen mer ingående, men samtidigt är det svårt att veta hur generaliserbara resultaten är. Det hade därför varit intressant att komplettera denna studie med en undersökning av kvantitativ karaktär, där exempelvis enkäter till Sveriges kommuner utgör det främsta underlaget.

Då begreppet och fenomenet samverkanshus är relativt nytt har vi upplevt problem med sökning kring begreppet och andra relaterbara sökord. Eftersom det ännu inte finns något officiellt och vedertaget begrepp för den typ av verksamhet vi i föreliggande studie intresserat oss för, är det möjligt att vi gått miste om viss värdefull information.

6. Slutsats

I verkligheten är utemiljöerna vid samverkanshus inte så gemensamma som man först kan tro utifrån hur fenomenet beskrivs. I realiteten prioriteras de praktiska lösningarna i utformningen. För att skapa ett samverkanshus med meningsfulla intergenerationella möten bör personalen inneha kunskap om båda brukargrupperna. Förslagsvis erhålles denna genom internutbildningar och workshops.

Vid gestaltning av utemiljöerna mellan barn och äldre är det svårt att tillgodose båda brukargruppernas behov samtidigt. Således anses att utemiljöerna bör delas upp efter respektive brukargrupp. Mer gemensamma ytor kan dock förläggas i den trygga zonen intill huvudbyggnaden, med reservation för att delar av den lugna zonen förblir lugn. Kontakt mellan generationerna ska inte ses som ett krav utan snarare en möjlighet vilket utemiljön kan öppna upp för, exempelvis genom uppmärksamhetsväckande element som placeras vid övergången mellan respektive verksamhets utemiljö. Det är dessutom viktigt att barn och äldre kan se varandra från sina gårdar och att det finns gemensamma ytor av varierad karaktär.

Vid planeringen av ett samverkanshus kan kommunen i ett tidigt skede undersöka hur den fysiska miljön kan tänkas bli på en specifik fastighet och vilka möjligheter som finns till att utveckla gemensamma ytor där naturliga möten kan uppstå. Därigenom undersöks fastighetens lämplighet för samverkanshus som ändamål. Gällande delaktighet kan det vara en fördel för planerare att höra respektive brukargrupp inför ett samverkansprojekt där kunskaper och erfarenheter från vederbörande personer kan användas och beaktas i planeringen. Däremot är det oklart huruvida de kommunala resurserna räcker till för att tillgodose denna delaktighetsprincip.

Gällande förvaltningen av samverkanshusens utemiljöer bör verksamheterna ha större utrymme att förändra, utveckla och förbättra sina utemiljöer än vad de har idag. Då konceptet ännu är relativt nytt i Sverige finns en stor utvecklingspotential och därmed blir erfarenheter från verksamheternas personal extra viktiga att ta hänsyn till. Genom uppföljningsprogram för mer nya typer av projekt såsom samverkanshus kan kommunen skapa ett forum där verksamhetsansvariga tillsammans med personal kan ge sina reflektioner angående verksamhetssamordningen. Dessa kunskaper och insikter kan vidare utgöra underlag för framtida samverkansprojekt.

7. Referenser

7.1. Litteraturkällor

Ároch, M. 2016. *Bridging Generational Gaps - Designing for Meetings Between Preschool Children and Seniors*. Chalmers: Göteborg.
(<https://odr.chalmers.se/bitstream/20.500.12380/241413/1/241413.pdf>)

Boverket. 2016. *Rätt tätt*. Boverket: Karlskrona.
(<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskript-om-fortatning-av-stader-orter.pdf>)

Clase, S. 2018. *Tre handfasta tips - så kan vi skapa bättre bostäder för äldre*. White Arkitekter: Göteborg. (<https://whitearkitekter.com/se/nyheter/tre-handfasta-tips-sa-kan-vi-skapa-battre-bostader-for-aldre/>)

Länsstyrelsen i Kronoberg. 2007. *Välkommen ut! Utemiljöns betydelse i boenden för äldre - En rundresa i länet*. Länsstyrelsen i Kronoberg: Växjö.
(<https://tinyurl.com/45htk34s>)

Bengtsson, A & Grahn, P. 2014. *Outdoor environments in healthcare settings: A quality evaluation tool for use in designing healthcare gardens*. Sveriges lantbruksuniversitet: Alnarp. (<https://tinyurl.com/3cnpf94f>)

Bengtsson, A. 2015. *From Experiences of the Outdoors to the Design of Healthcare Environments - A Phenomenological Case Study at Nursing Homes*. Sveriges lantbruksuniversitet: Alnarp.
(https://pub.epsilon.slu.se/12192/1/Bengtsson_A_150508.pdf)

Bengtsson, A., Grahn, P., Lavesson, L., Öhr, N. & Åshage, A. 2018. *Evidensbaserad design av utemiljö i vårdssammanhang - en forsknings- och utvärderingsstudie*. Sveriges lantbruksuniversitet: Alnarp.
(https://pub.epsilon.slu.se/15686/1/bengtsson_a_et_al_181008.pdf)

Boverket. 2016. *Rätt tätt - en ideskript om förtätning av städer och orter*. Boverket: Karlskrona.
(<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskript-om-fortatning-av-stader-orter.pdf>)

- Boverket & Movium. 2015. *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*. Boverket: Karlskrona.
(<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>)
- Boverket. 2017. *Skolans nya plats i staden*. Boverket: Karlskrona.
(<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2017/skolans-nya-plats-i-staden.pdf>)
- Boverket. 2015. *Friyta med kvalitet*. Boverket: Karlskrona.
(<https://tinyurl.com/2nzzpmkd>)
- Brus, S. 2001. Platsbrist i kommunala äldreboenden. Sveriges riksdag: Stockholm. (<https://tinyurl.com/3vawmh72>)
- Bryman, A. 2002. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber: Trelleborg.
- Chalfont, G. & Rodiek, S. 2005. *Building edge: an ecological approach to research and design of environments for people with dementia*. *Alzheimer's Care Quarterly* - special issue: Environmental Innovations in Care, vol.6 (4).
- Coall, D., Gerstorf, D., Hertwig, R & Hilbrand, S. 2016. *Caregiving within and beyond the family is associated with lower mortality for the caregiver: A prospective study*, *Evolution and Human behaviour*, 397-403, 38 (3)
(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090513816300721?via%3Dihub>)
- Fahlander, M. 2017. *Dyster prognos: Brist på skol- och förskoleplatser i Göteborg*. SVT. 29:e November.
(<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/mardromsprognosen-tusentals-skol-och-forskoleplatser-saknas-i-goteborg>)
- Gallagher, C & Fitzpatrick, A. 2017. "It's a Win-Win Situation" – *Intergenerational Learning in Preschool and Elder Care Settings: An Irish Perspective*, *Journal of Intergenerational Relationships*, 16:1-2, 26-44
(<https://doi.org/10.1080/15350770.2018.1404403>)
- Grahn, P. 1991. *Om parkers betydelse: parkers möjligheter att underlätta och berika föreningsverksamhet och arbete på daghem, skolor, servicehus och sjukhus*. Stad & Land 93. Sveriges lantbruksuniversitet: Alnarp.
- Griff, M., Lambert, D. Dellmann-Jenkins, M., & Fruit, D. 1996. *Intergenerational activity analysis with three groups of older adults: Frail, community-living and Alzheimer's*, *Educational Gerontology*, 22, 601-612.
- Göteborgs Stad. 2018. *Mål och inriktningsdokument för Göteborgs Stads Budget 2018*. Göteborgs Stad: Göteborg.

[http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/332CE8D6E991127FC125813D005319A9/\\$File/SMPV.pdf?OpenElement](http://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/332CE8D6E991127FC125813D005319A9/$File/SMPV.pdf?OpenElement))

Göteborgs Stad. 2021. *Budget 2021*. Göteborgs Stad: Göteborg.
(<https://tinyurl.com/3assxbe3>)

Göteborgs Stad. 2017. *Samnyttjande av offentlig service*. Göteborgs Stad: Göteborg. (<https://goteborg.se/wps/wcm/connect/7312f95d-3091-4974-a165-874fdf37c8f5/Rapport+-+Samnyttjande+av+offentlig+service.pdf?MOD=AJPERES>)

Göteborgs Stad. 2009. *Översiktsplan för Göteborg*. Stadsbyggnadskontoret: Göteborg. (<https://weblisher.textalk.se/goteborg/op2009.html>)

Göteborgs Stad. 2021. *Tekniska Krav & Anvisningar - Mark & Utemiljö - Förskola, Skola & Gymnasium*. Lokalförvaltningen: Göteborg.
(<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/tekniska-krav-och-anvisningar-for-dig-som-bygger-lokaler-at-goteborgs-stad/Utemiljo->)

Göteborgs Stad. 2021. *Tekniska Krav & Anvisningar - Mark & Utemiljö - Boende med särskild service (BmSS) & Äldreboende (ÄBO)*. Lokalförvaltningen: Göteborg. (<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/tekniska-krav-och-anvisningar-for-dig-som-bygger-lokaler-at-goteborgs-stad/Utemiljo->)

Göteborgs Stad. U.Å. *Generationsmöten i centrum - Om generationsmöten*. (<https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/generationsmoten-i-centrum/om-generationsmoten>) (hämtad 2021/10/05)

Herrington, S & Lesmeister, C. 2006. *The design of landscapes at child-care centres: Seven Cs*, Landscape Research, 31:1, 63-82
(<https://doi.org/10.1080/01426390500448575>)

Jansson, M. Randrup, T. 2020. *Urban Open Space Governance and Management*. Routledge, London & New York. (https://www.routledge.com/Urban-Open-Space-Governance-and-Management/Jansson-Randrup/p/book/9780367173036?gclid=CjwKCAjwv_iEBhASEiwARoemvPrgwstbhXM_etHOPTjSwZDORkCf_1PA4_i-fHYQ5ONS79Dd2Bm_1BoCHMUQAvD_BwE)

Jensfelt, A. 2019. *SLU-professor kämpar vidare för gröna värden*. Arkitekten, Sveriges Arkitekters bransch och medlemstidning: Stockholm.
(<https://arkitekten.se/nyheter/patrik-grahn-kampar-vidare-for-grona-varden/>)

Jensfelt, A. 2015. *Landskapsarkitekter tar strid för barns utemiljö*. Arkitekten, Sveriges Arkitekters bransch och medlemstidning: Stockholm.
(<https://arkitekten.se/nyheter/landskapsarkitekter-tar-strid-for-barns-utemiljo/>)

Kaplan, R & Kaplan, M. 1989. *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge University Press: New York.

[https://www.hse.ru/data/2019/03/04/1196348207/%5BRachel_Kaplan,_Stephen_Kaplan%5D_The_Experience_of_\(b-ok.xyz\).pdf](https://www.hse.ru/data/2019/03/04/1196348207/%5BRachel_Kaplan,_Stephen_Kaplan%5D_The_Experience_of_(b-ok.xyz).pdf)

Kuehne, V & Kaplan, M. 2001. *Evaluation and Research on Intergenerational Shares Site Facilities and Programs: What We Know and What We Need to Learn*. Generations United Background Paper: Project SHARE. Generations United: Washington DC.

Malmö Stad. 2011. *Utemiljö vid förskolor i Malmö - ett verktyg för planering, utformning och bygglovgranskning*. Malmö stad: Malmö.
(<https://docplayer.se/68534665-Utemiljo-vid-forskolor-i-malmo-ett-verktyg-for-planering-utformning-och-bygglovgranskning.html>)

Myndigheten för delaktighet. 2015. *Miljöanpassningar som bidrar till ökad delaktighet*. Myndigheten för delaktighet: Sundbyberg.
(https://www.demenscentrum.se/sites/default/files/globalassets/publicerat_pdf/miljoanpass_kunskapsmtrl_mfd.pdf)

Naturvårdsverket. 2017. *Luft & Miljö – Barns hälsa*. Naturvårdsverket: Bromma.
(<http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-1303-5.pdf?pid=21462>)

Nilsson, L. 2019. *Poppis att kombinera äldreboende och förskola*. Vision. 3 Juni.
(<https://vision.se/tidningenvision/arkiv/2019/nr-4/samsas-under-samma-tak/>)
(2021/04/22)

Olsson, K. Vilhelmsson, B. 1997 *Geografiska begrepp och termer*. 1. uppl. Natur och kultur: Stockholm.

Rodiek, S. 2008. *A new tool for evaluating senior living environments*. Senior housing & care journal, 16 (1).
(<https://www.researchgate.net/publication/264622185>) (2021/04/06)

Rosebrook, V. 2002. *Intergenerational connections enhance the personal/social development of young children*. International Journal of Early Childhood, 34, 30.
(<https://doi.org/10.1007/BF03176765>)

Schultz, R. 1976. *Effects of control and predictability on the physical and psychological well-being of the institutionalized aged*. Journal of Personality and Social Psychology, 33. 563-573.

Skolinspektionen. 2016. *Förskolans kvalitet och måloppfyllelse*. Skolinspektionen: Stockholm (<https://skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2016/forskolerapport1.pdf>)

Skolverket. 2016. *Måloppfyllelse i förskolan*. Skolverket: Stockholm.
(<https://www.skolverket.se/publikationsserier/allmanna-rad/2017/allmanna-rad-om-maluppfyllelse-i-forskolan>)

Skolverket. 2016. *Barngrupper storlek i förskolan En kartläggning av aktuell pedagogisk, utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk forskning*. Skolverket: Stockholm.

(<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65bd5e/1553966502266/pdf3584.pdf>)

Specialpedagogiska skolmyndigheten. 2018. *Värderingsverktyg för tillgänglig utbildningHandledning*. SPSM: Härnösand.

(<https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/handledning-till-varderingsverktyg-for-tillganglig-utbildning.pdf>)

Stigsdotter, U, P. 2012. *Terapiträdgårdar - Evidensbaserad design*. Köpenhamns universitet: Köpenhamn. (<https://docplayer.se/16266208-Terapitradgardar-evidensbaserad-halsodesign.html>)

Sugi, K. 2009. *Introducing Effective Intergenerational Programs in Age-Integrated Facilities at Kotoen*. Journal of intergenerational relationships, 7:40-44. Taylor & Francis Group

(<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15350770802628943?journalCode=wjir20>)

Sveriges kommuner och landsting. 2018. *Framtidens äldreboende*. Sveriges kommuner och landsting: Stockholm.

(<https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-657-5.pdf>)

Socialstyrelsen. 2017. *Vägar till ökad delaktighet - vägar till ökad delaktighet Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS*. Socialstyrelsen: Stockholm.

(<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2017-12-21.pdf>)

Travis, S., Stremmel, A., & Duprey, P. 1993. *Child and adult day care professions converging in the 1990s: Implications for training and research*, Educational Gerontology, 19. 283-293.

Uhlin, L. 2018. *Brist på förskoleplatser i Karlstad*. Sveriges radio. 19e Januari. (<https://sverigesradio.se/artikel/6864199>)

Ulrich, S. 1984. *View through a Window May Influence Recovery from Surgery*. Science, The American Association of the Advancement of Science, 224 (4647).

(https://www.researchgate.net/publication/17043718_View_Through_a_Window_May_Influence_Recovery_from_Surgery) (2021/04/07)

Ulrich, R. 2012. *Evidensbas för vårdens arkitektur 1.0 - Forskning som stöd för utformning av den fysiska vårdmiljön*. Chalmers: Göteborg.

(<https://tinyurl.com/4x9ck2ww>)

Umeå kommun. 2020. *Lundagård – förskola och vård- och omsorgsboende*.

(<https://tinyurl.com/4np4rfpe>)

Umeå kommun. 2018. *Översiktsplan Umeå kommun - vägvisning till planens delar, teman & aktualitet*. Stadshuset: Umeå. (<https://tinyurl.com/39excfa3>)

Umeå kommun. U.Å. *Funktionsprogram förskola*. Samhällsbyggnadskontoret: Umeå.
(https://www.umea.se/download/18.27a2de8b172da059ace14fa/1594625905743/Funktionsprogram%20f%C3%B6rskola_hela%20dokumentet_100831r.pdf)

Umeå kommun. U.Å. *Rumsfunktionsprogram - särskilt boende för äldre*. Socialtjänsten: Umeå (<https://docplayer.se/47846638-Socialtjansten-rumsfunktionsprogram-sarskilt-boende-for-aldre.html>)

Widgren, R. 2018. *Brist på förskoleplatser i Halmstad kommun - kan inte uppfylla platsgarantin*. SVT. 10:e Oktober.
(<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/halland/brist-pa-forskoleplatser-i-halmstads-kommun-kan-inte-uppfylla-platsgarantin>)

7.2. Kartkällor

Karta 1. Lantmäteriet. *Geodataportalen*. Sökväg: Ortofoto RGB (hämtad 2021/05/17)

Karta 2. Lantmäteriet. *Geodataportalen*. Sökväg: Ortofoto RGB (hämtad 2021/05/17)

Bilaga 1. Intervjuguider

Barnskötare Lundagårds förskola 12/04/21

- Hur länge har du arbetat på Lundagård? Var du med i uppstarten av samverkansverksamheten?
- Vad jobbar du med?
- Har du jobbat på en “vanlig” förskola, om JA; hur skulle du jämföra?
- Har du någon roll med direkt anknytning till samverkansverksamheten?
- Hur tycker du att samarbetet med äldreboendet fungerar hittills? Vad fungerar bra/mindre bra?
- Hur skulle du beskriva utemiljöerna?
- Vilka ytor använder barnen vs, äldre?
- Finns det ytor där unga umgås med äldre i större utsträckning?
- Uppskattar de unga/äldre att vistas ute?
- Finns det ytor som respektive grupp aldrig använder?
- Tycker du att ytorna uppmuntrar till möten mellan unga och gamla?
- Tror du det finns något man kan göra med utemiljön för att få barn och äldre att umgås i större utsträckning?
- Uppstår det naturlig kontakt mellan unga o äldre? Om inte, gör ni något aktivt för att för grupperna att umgås?
- Hur intresserade brukar barnen vara av de äldre i och med alla lekalternativ som kanske lockar mer?
- Är lekinstrumenten utformade så att de äldre kan delta i leken/stå nära bredvid?
- Kan unga och äldre umgås på andra ställen än utomhus?
- Vet du något om hur utemiljöerna sköts?
- Behöver olika områden skötas olika till följd av de olika gruppernas behov? (Äldre gillar välskötta rabatter- barnen springer ner dem osv)
- Har ni behövt ändrat något i utemiljön som ni märkte inte fungerade för de äldre respektive barnen/något ni planerar att ändra?
- Vi har kollat på både verksamheter med uppdelad gård och som er, vad tror du funkar bäst?

Barnskötare Landerigatans förskola 26/04/2021

- Hur länge har du arbetat på Landerigatan/avdelningen Stjärnan? Var du med i uppstarten av samverkansverksamheten?
- Vad jobbar du med?
- Har du någon roll med direkt anknytning till samverkansverksamheten?
- Vi har förstått det som att förskolan byggdes 2008 men när började förskolan samverka med äldreboendet?
- Hur tycker du att samarbetet med äldreboendet fungerar hittills? Vad fungerar bra/mindre bra?
- Vilka ytor använder barnen?
- Vilka ytor använder de äldre?
- Finns det ytor där unga umgås med äldre i större utsträckning?
- Uppskattar de unga/äldre att vistas ute?
- Finns det ytor som respektive grupp aldrig använder?
- Tycker du att ytorna uppmuntrar till möten mellan unga och gamla?
- Tror du det finns något man kan göra med utemiljön för att få barn och äldre att umgås i större utsträckning?
- Uppstår det naturlig kontakt mellan unga o äldre? Om inte, gör ni något aktivt för att för grupperna att umgås?
- Hur intresserade brukar barnen vara av de äldre i och med alla lekalternativ som kanske lockar mer?
- Är lekinstrumenten utformade så att de äldre kan delta i leken/stå nära bredvid?
- Kan unga och äldre umgås på andra ställen än utomhus?
- Vet du något om hur utemiljöerna sköts?
- Behöver olika områden skötas olika till följd av de olika gruppernas behov? (Äldre gillar välskötta rabatter- barnen springer ner dem osv)
- Har ni behövt ändrat något i utemiljön som ni märkte inte fungerade för dem äldre respektive barnen/Något ni planerar att ändra.

Enhetschef på äldreboende Lundagård 12/4

- Hur länge har du arbetat på Lundagårds äldreboende? Var du med i uppstarten av samverkansverksamheten?
- När började verksamheterna samverka med varandra?
- Vad jobbar du med/arbetsuppgifter?
- Har du någon roll med direkt anknytning till samverkansverksamheten?
- Hur tycker du att samarbetet med förskolan fungerar hittills? Vad fungerar bra/mindre bra?
- Vilka ytor använder barnen?
- Vilka ytor använder de äldre?
- Finns det ytor där unga umgås med äldre i större utsträckning?
- Uppskattar de unga/äldre att vistas ute?
- Finns det ytor som respektive grupp aldrig använder?
- Tycker du att ytorna uppmuntrar till möten mellan unga och gamla?
- Tror du det finns något man kan göra med utemiljön för att få barn och äldre att umgås i större utsträckning?
- Uppstår det naturlig kontakt mellan unga o äldre? Om inte, gör ni något aktivt för att få grupperna att umgås?
- Hur intresserade brukar barnen vara av de äldre i och med alla lekalternativ som kanske lockar mer?
- Är lekinstrumenten utformade så att de äldre kan delta i leken/stå nära bredvid?
- Kan unga och äldre umgås på andra ställen än utomhus?
- Vet du något om hur utemiljöerna sköts?
- Behöver olika områden skötas olika till följd av de olika gruppernas behov? (Äldre gillar välskötta rabatter- barnen springer ner dem osv)
- Har ni behövt ändrat något i utemiljön som ni märkte inte fungerade för dem äldre respektive barnen/Något ni planerar att ändra?

Aktivitetssamordnare Bagaregårdens äldreboende

- Hur länge har du arbetat på Bagaregårdens äldreboende? Var du med i uppstarten av samverkansverksamheten?
- När började verksamheterna samverka med varandra?
- Vad jobbar du med/arbetsuppgifter?
- Har du någon roll med direkt anknytning till samverkansverksamheten?
- Hur tycker du att samarbetet med förskolan fungerar hittills? Vad fungerar bra/mindre bra?
- Vilka ytor använder barnen?
- Vilka ytor använder de äldre?
- Finns det ytor där unga umgås med äldre i större utsträckning?
- Uppskattar de unga/äldre att vistas ute?
- Finns det ytor som respektive grupp aldrig använder?
- Tycker du att ytorna uppmuntrar till möten mellan unga och gamla?
- Tror du det finns något man kan göra med utemiljön för att få barn och äldre att umgås i större utsträckning?
- Uppstår det naturlig kontakt mellan unga o äldre? Om inte, gör ni något aktivt för att för grupperna att umgås?
- Hur intresserade brukar barnen vara av de äldre i och med alla lekalternativ som kanske lockar mer.
- Är lekinstrumenten utformade så att de äldre kan delta i leken/stå nära bredvid?
- Kan unga och äldre umgås på andra ställen än utomhus?
- Vet du något om hur utemiljöerna sköts?
- Behöver olika områden skötas olika till följd av de olika gruppernas behov? (Äldre gillar välskötta rabatter: barnen springer ner dem osv.)
- Har ni behövt ändrat något i utemiljön som ni märkte inte fungerade för de äldre respektive barnen/Något ni planerar att ändra?
- Vet du vem som äger äldreboendet? Är det kommunalt ägt eller privat?
- Vi har ingen riktig plan över området, vet du var vi kan få tag på en sån?
- Vad är det för skick på dem som bor där?

Gestaltare av Lundagårds utemiljö: Landskapsarkitekt Eva 26/04/2021

- Är det okej att vi citerar till dig med ditt namn och yrke i vår uppsats?
- Vad jobbar du med?
- Har du direkt jobbat med något projekt med samverkanshus, flera?
- Vad var isåfall din roll/ansvarsområde?
- Vad tycker du om konceptet samverkanshus?
- Finns ritningen/planen över utemiljön för oss att få tillgång till någonstans? Illustrativ
- Vem/vilka tog initiativ till projektet?
- Vad föranledde projektet/anledningen?
- I vilket skede av processen togs du in?
- När stegade du ur projektet?
- Har du varit inkopplad efter projektets färdigställande?
- Har du hört något om verksamheterna i efterhand? Bra/dåliga saker?
- Varför tror du just Umeå har så många samverkanshus i relation till övriga Sverige?
- Vad hade du för vision med gården? Fanns det något som hejdade den?
- Vad anser du är viktigt att tänka på vid utformningen av dessa utemiljöer?
- Hur tänkte man när man valde tomten?
- I utformningen; Var det något särskilt något ni tänkte på i förhållande till utformning av andra miljöer?
- Var byggnadens utformning redan bestämd? Fick du anpassa dig efter den?
- Finns det några riktlinjer från kommunen som ni har behövt följa? Har ni fått stöd från kommunen vid utformningen? Kända designprinciper utifrån forskning?
- Det är mycket "skog" kvar på gården, finns det någon anledning till detta?
- Vad upplevde du var det svåraste med utformningen av detta projekt?
- Var skötsel aspekten en viktig faktor i utformningen?
- Vad tror du om gemensam/icke gemensam gård? Finns styrkor/ svagheter?
- Är det något du nu i efterhand hade velat göra annorlunda?
- Fördes någon dialog med personal från förskola resp. äldreboende eller barn resp. åldringar?
- Vad var syftet med planket mellan barnens gård och äldreboendets?
- barnperspektivet exempelvis hänsyn till friytetal?
- Utformades dem äldres gård med hänsyn till att dem yngre skulle vara där också? Eller var tanken att samverkan utomhus skulle ske på förskolans utemiljöer?
- VI har sett i andra studentarbeten: olika versioner på utformningen genom en "tomtindelning" resp. en "illustrationsplan", vilken motsvarar resultatet mest?

Gestaltare av utemiljön på Landerigatan & Bagaregården: Landskapsarkitekt Nils Ekström 03/05/2020

- Är det okej ifall vi citerar till dig med ditt namn och yrke i vår uppsats?
- Vad jobbar du med?
- Har du direkt jobbat med något projekt med samverkanshus, flera?
- Vad var isåfall din roll/ansvarsområde?
- Vad tycker du om konceptet samverkanshus?
- Finns ritningen/planen över utemiljön för oss att få tillgång till någonstans? samt bilder på det färdiga resultatet
- Vem/vilka tog initiativ till projektet?
- Vad föranledde projektet / anledningen till att byggnaden kom till?
- I vilket skede av processen togs du in?
- När stegade du ur projektet?
- Har du varit inkopplad efter projektets färdigställande?
- Har du hört något om verksamheterna i efterhand? Bra/dåliga saker?
- Ritade du gården i (1) syfte för en samverkansverksamhet eller bara (2) två frånskilda utemiljöer för två olika grupper
- Om 2: hade du idag gjort den annorlunda idag med tanke på att det är en samverkansverksamhet?
- Vad vision med gården? Vad det något som hejdade den?
- Vad anser du är viktigt att tänka på vid utformningen av dessa utemiljöer?
- Tyckte du att tomten kändes passande med tanke på vad den skulle användas till?
- I utformningen; Var det något särskilt ni tänkte på i förhållande till utformning av andra miljöer?
- Vad mer än byggnaden fick du ta hänsyn till i utformningen? Var det betingelser i det befintliga som påverkade resultatet mycket?
- Hur/vad hade du gjort annorlunda ifall det hade varit ett nybyggnadsprojekt?
- Vad var det svåraste att lösa i utformningen?
- Har ni följt Göteborgs Stads utformningsprincip med zonering av förskola (med inspiration av Malmö Stads lekvärdesfaktor)?
- Följdes några specifika designprinciper för utformningen av dem äldres gård?
- Tänkte ni på något speciellt vid valet av staket som avgränsar förskolans och äldreboendets gård?
- Utformade du gården med tanken att du ville främja naturliga/spontana möten mellan unga och äldre?
- Var skötselaskpekten en viktig faktor i utformningen?
- Vad tror du om gemensam/icke gemensam gård? Finns styrkor/ svagheter?
- Fördes någon dialog med personal från förskola resp. äldreboende eller barn resp. åldringar?
- Beaktades barnperspektivet/gjordes en BKA (exempelvis hänsyn till friytetal)?
- Behövs ett friytetal för äldre?
- Utformades de äldres gård med hänsyn till att dem yngre skulle vara där också? Eller var tanken att samverkan utomhus skulle ske på förskolans utemiljöer?

Fastighetsförvaltare på Lundagård: Åsa Zackrisson

- Vad är din titel?
- På vilket sätt jobbar du med förvaltning av utemiljöer i ditt arbete?
- I ett nybyggnadsprojekt, i vilket stadie träder du in respektive ut ur projektet?
- I ditt jobb, är du i högst utsträckning förvaltare av äldreboendens utemiljöer?
- Att Lundagård samverkar med en förskola; märks det i förvaltningen? Vad är det för skillnader gentemot ett äldreboende som inte samverkar?
- Ur ett förvaltningsperspektiv: Vad tror du är det svåraste i att skapa utemiljöer anpassade till både barn och äldre?
- Hur brukar skötseln/förvaltningen av ett äldreboendes utemiljö se ut i Göteborg?
- Märker du som förvaltare några missar som planerare brukar göra vid gestaltning av förskolegårdar?
- Tror du att förvaltningen av en sån här samverkansmiljö blir mer högintensiv eftersom två olika gruppers behov ska tillgodoses?
- Vad tycker du om att det inte finns någon riktlinje om friytetal för äldre? Hade det varit nödvändigt? Varför? Varför inte?
- Samverkanshusen är ju en relativt ny företeelse i Sverige, hur tycker du att kommuner som vill införa liknande verksamheter bör gå tillväga?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola har samma ägare?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola förvaltas av samma aktör?
- Är du förvaltare för båda samtliga verksamheter? Äldreboende, förskola och storköket?
- Hur skiljer sig förvaltningen mellan förskolegården och äldreboendets gård? Var krävs mest resurser?
- Tycker du som förvaltare att äldreboendets utemiljö är bra?
- Togs du som förvaltare in i planeringen av Lundagård?
- Är det något i utformningen du hade velat ändra som hade kunnat underlätta förvaltningen av utemiljön?
- Hur ofta är du där och kollar?
- Vad är ditt respektive verksamhetens ansvar? Har det i och med detta uppstått missförstånd?
- Växthuset som ska repareras, hur ska det gå till?
- Har det skett någon uppföljning av utemiljön av kommunen sedan färdigställande?

Fastighetsförvaltare på Landerigatan & Bagaregården Olivia Johansson 20/4
respektive Victor Gustavsson 20/4

- Vad är din titel?
- På vilket sätt jobbar du med förvaltning av utemiljöer i ditt arbete?
- i ett nybyggnadsprojekt, i vilket stadie träder du in respektive ut ur projektet?
- I ditt jobb, är du i högst utsträckning förvaltare av äldreboendens utemiljöer?
- Att Bagaregården samverkar med en förskola; märks det i förvaltningen? Vad är det för skillnader gentemot ett äldreboende som inte samverkar?
- Ur ett förvaltningsperspektiv: Vad tror du är det svåraste i att skapa utemiljöer anpassade till både barn och äldre?
- Hur brukar skötseln/förvaltningen av ett äldreboendes utemiljö se ut i Göteborg?
- Märker du som förvaltare några missar som planerare brukar göra vid gestaltning av förskolegårdar?
- Tror du att förvaltningen av en sån här samverkansmiljö blir mer högintensiv eftersom två olika gruppers behov ska tillgodoses?
- Vad tycker du om att det inte finns någon riktlinje om friytetal för äldre? Hade det varit nödvändigt? Varför? Varför inte?
- Samverkanshusen är ju en relativt ny företeelse i Sverige, hur tycker du att kommuner som vill införa liknande verksamheter bör gå tillväga?
- Använder du dig av Göteborgs stads TKA? Är det ett bra hjälpmedel?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola har samma ägare?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola förvaltas av samma aktör?
- Tycker du som förvaltare att äldreboendets utemiljö är bra?
- Är det något i utformningen du hade velat ändra som hade kunnat underlätta förvaltningen av utemiljön?
- Hur ofta är du där och kollar?
- Vad är ditt respektive förskolans ansvar? Har det i och med detta uppstått missförstånd?
- Brukar du ha mycket kontakt med Olivia/victor som förvaltar förskolan/äldreboendet? I vilka sammanhang/frågor?
- Nu i coronatider har vi fått uppfattningen att de äldre på Bagaregården, måste gå runt hela området/byggnaden för att nå sin gård. Borde man utifrån tänka på att såna här situationer där de äldre måste kunna separeras lättare i utformningen?

Stadsarkitekt vid planering av Lundagård, Umeå: Tomas Strömberg 15/04/21

- Vad jobbar du med?
- Har du direkt jobbat med något projekt med samverkanshus, flera?
- Vad var isåfall din roll/ansvarsområde?
- Vad tycker du om konceptet samverkanshus?
- Finns ritningen/planen över utemiljö för oss att få tillgång till någonstans?
- Vem/vilka tog initiativ till projektet?
- Vad föranledde projektet/anledningen?
- I vilket skede av processen togs du in?
- När stegade du ur projektet?
- Har du varit inkopplad efter projektets färdigställande?
- Har du hört något om verksamheterna i efterhand? Bra/dåliga saker?
- Varför tror du just Umeå har så många samverkanshus i relation till övriga Sverige? Det första uppkom i Umeå, varför/vet du hur det gick till?
- Vad anser du är viktigt att tänka på vid utformningen av dessa utemiljöer?
- Hur tänkte man när man valde tomten?
- I utformningen; Var det något särskilt något ni tänkte på i förhållande till utformning av andra miljöer?
- Finns det några riktlinjer från kommunen som ni har behövt följa? Har ni fått stöd från kommunen vid utformningen?
- Vad upplevde du var det svåraste med utformningen av detta projekt?
- Var skötsel aspekten en viktig faktor i utformningen?
- Vad tror du om gemensam/icke gemensam gård? Finns styrkor/ svagheter?

Sakkunnig inom Mark och Utemiljö på Lokalförvaltningen hos Göteborg stad:
Maria Welin 15/04/21

- Vad är din titel?
- Exempel på typiskt projekt du kan jobba med?
- Har du någon koppling till äldre och barn genom ditt arbete? vad är dina erfarenheter?
- Vad tycker du om konceptet samverkanshus? Vad kan du spontant se för komplikationer / potentialer?
- Är du stöd och sakkunnig i förvaltningsrelaterade frågor?
- På vilket sätt jobbar du med förvaltning av utemiljöer i ditt arbete?
- Vad tror du är det svåraste i att skapa utemiljöer anpassade till både barn och äldre?
- Hur brukar skötseln/förvaltningen av en förskolegård/lektyta se ut i Göteborg?
- Hur brukar skötseln/förvaltningen av äldreboendens utemiljöer se ut i Göteborg??
- Ur skötselsynpunkt, brukar man planera och utforma utemiljöer olika för barn vs seniorer?
- Märker du några missar som planerare brukar göra vid gestaltning av förskolegårdar/utemiljöer för äldre?
- Tror du att förvaltningen av en sådan här samverkansmiljö blir mer högintensiv eftersom två olika gruppers behov ska tillgodoses?
- Kan du berätta om samverkansprojektet mellan skolan och äldreboendet som du varit inblandad i och som bebyggs nu?
- Var skötselaspekten en viktig del i utformningen?
- Jämföra "projekt" kopplade till barn vs. äldre som du varit inblandad i. Ser dem olika ut/vad skiljer sig?
- Vet du om finns intresse av den här typen av verksamheter från kommunens sida? Alt. några planerade framtidsprojekt?
- Känner du till samverkansprojektet hos Landerigatans förskola? Samverkanshusen är ju en relativt ny företeelse i Sverige, hur tycker du att kommuner som vill införa liknande verksamheter bör gå tillväga?
- Finns det allmänna riktlinjer från kommunen som följs vid förvaltning av grönytor?
- positivt med kommunal skötsel? Negativt?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola har samma ägare?
- Ur ett förvaltningsperspektiv; är det bättre om äldreboendet och förskola förvaltas av samma aktör?